

TÖUSMED

NOORSOO AJAKIRI

KUNSTINUMBRI SISU:

- J. PERT: NOORED JA VANAD.
A. RAAG: KAKS LUULETUST.
L. NEUMANN: MÄRKEID BEETHOVENI MÄLESTUSPÄEVA
PUHUL.
J. JAIK: HAAVAD.
R. SIRGE: LEHEMÜÜJA JA KELLALÕÕJA.
A. KALLITS: VILTUVAJUNUD RIST.
V. ADAMS: KAKS LUULETUST.
E. RAUDSEPP: NOORSOO MITMEKESISED HUVID.
M. RAUD: LUGU LEINAVAST OOBIAST.
A. VAIGLA: SINISIRJE.
A. JÖGER: ÜINE RETK.
R. HUNDMA: HÕIMURAHVA KOLM TÄHISTEOST.
K. EHRMANN: „VALENCIA“ MOTIIVIDEL.
A. ROOSE: KITSEDE PIDU.
J. KÕRESAAR: KAKS LUULETUST.
E. KIVILO: H. RAUDSEPA „KIKERPILLI LINNAPEAD“.

TÕUSMED

EESTI KOOLINOORSOO KESKLIIDU

AJAKIRI

Nr. 2/3

Teine jaastakäiki

1927.

Jaan Pert.

Noored ja vanad.

Tänapäevast on jälle esile tõusnud sõnad: noored ja vanad, meistrid ja algajad, anded ja nende epigoonid, loojad ja neile järeljooksikud.

Teatavate aja ulatuste järele kordub see ikka nii — kujuneb või kasvab esile vastolu tunnustatute ja uute juuretuliijate vahel. See saab tingitud aja üldisest vaimust: ehk siis murduma peab olev traditsioon, muutub loomingulik stiili-suun, ja siin tõusevad vastamisi kaks kunstivoolu. Ja tekib sõda. Esimesed alahindavad paratamatult nooremaid, kuni viimased sõda pidama asuvad neist noorematega.

Või siis sünnib generatsioonide vahetus. Kui juuretuliijaid kogub hulk — neid ei saa siis otsekohe vastu võtta tunnustusega. Nende kohta tarvitatakse vanemate mõõdupuud, — ja nad osutuvad nõrgemaiks oma aastate tõttu. Luuakse selle järele siis epigoonide, vanemaile järeljooksikute mõiste. Ja siis on juba selle seisukoha omastanud ka publik. Sest nii imelik kui ka see ei ole, ühelgi maal, üheski kunstis ei võeta häälmeele vastu uut juuretuliijat nende poolt, kes sisse elanud on sellest uuest juuretuliijast saadik loomingusse. Ta peab tegema asuma omale teid, peab läbi lööma — ehk ta võib seisma jääda kõrvale tähelepanematuna, suhteliselt teistega vähem hinnatuna.

Aga jäädes nii või teisiti — ega see tarvitse veel olulik olla isiku-looja piirides. Jaan Oks lausub kuskil: „Seitse aastat õelgu veel meie arvustajad, et tööd el miskisugust kunstiväärtust ei ole, kaheksandal aastal peavad nemad ikkagi tunnistama — et on.“ See on pessimistlik lause, sõjalikkuseta, alistuv — aga tal on õilis, suur-

sugu julgus. Olla seda, selleks jääda, mis keegi on, korda viia see, mis keegi suudab ja mis tema elule mõtte annab. See on kõige tähtsam. Igal võimalusel tehakse silmi turule, hulgate. Säält otsitakse omale ideoloogiat ja julgust. Kuid jääge väljaspoole neid, jääge kõrgemale neist, jääge sisemiselt suursugusemaks neist! Ja tuleb aeg, kus leierkastimehed, turulemmikud ära aetakse, varju heidetakse, alla vajuvad samade sõnade ja sõnavõtjate saatel, kes hüttsid kord neile hoo-sianna.

Isikud ei küpse ühesuguse kiirusega. On kirjanikke, kes kahekümnetes aastates annud oma parema, teised valmivad alles kolmeküm-nendaiks, kolmandad 50–60 vahel. Seda näeme nii meistrite kui väikeste vaimude juures. Üks annab oma parima teose esimese, teise raamatuna, teine alles oma elu lõpul.

Nii on segamini kirjanikkude teed, nende tõeline hinnang siis ka raske, neid hindav kaas-aeg pea alati eksiv.

Igal maal on erilised eeldused, mis läbi te-gema peaks, et saada meistri, tunnustuse paiste.

Kuid ärge tahtke seda saavutada kohe, ärge uskuge, et kirjaniku kutse nõuab või eeldab ise-sugust sisemist struktuuri, isoleerivat ülespida-mist ja teisi väliseid tunnusmärke. Need on alati tehtud. Need on alati õõnsuse ja vaimutuse tunnused.

Jääge ellu, jääge endiselt samaks nimetuks, eelistamatuks, kõikidega samaseks. Siis on areng palju tihedam, elu elamine ainukene, mis omalt

poolt tõstab produktsiooni viljakust, annab sellele elulisema värina.

*

Kas ongi vanad meelega pahatahtlikud, aga kui ollakse nimega „vana,“ ei saada ju siis üle eelarvamisest, et ta ise on kõige määraja, tooniandja, et tema sõna nagu oodatakse, või seda igaüks uskuma peab. See on illusioon, aga ta on olemas. Sellest on siis ka seletatav see kerge käeliigutus enesest noorema puhul. Neist vanadest tuleb lihtsalt üle kasvada, ja sedagi ei märka need ise.

Peab võtma tõena, et meie mõistmised, hinnangud on ligikaudsed, ainult ärge uskuge iial liig kindlaid tõdesid, kõigutamata suuruseid ja autoriteete. Nende ümber või läheduses ilmub

hiljem või varem ikka teatav idiootsuse joon. Kuid teisalt, ärge tehke usaldamatusest usku, tunnustamatusest enesele tunnustust, ülekohtust enestele märtri läiget.

*

Mis jaokski mõisted: ilukirjandus, kirjanik. Luua ilma abstraktsioonideta, see tähendab elada südamega, aga mitte intellektiga. Võitlus on helge, on püha — on seda niikaua, kui siin vastamisi asuvad suured jõud. Väike võitlus on posserdamine.

Võidelge, kuid võidelge jõu vastu. Ebaläige, ülesupitatud vaimuvaesus — see tohleb ise, või kui ta püsib, — püsigu aja vaimutuse embleemina, et tulevik selle üle südamlilikult naerda võiks.

Arno Raag.

Kaks luuletust.

Pisar.

*Sul emaks niiske silmaõobas
ja isaks tunne üpris hell.
Palg sulle elurändtee roobas,
sa pisar, helkitu hõbekell.*

*Oo pisar, hinge põlev laava,
sa unistuste nekroloog!
Kas katad hinge löödud haava,
kas vaikib sinus tundevoog!?*

Märtsi ööl.

*Taevas rahvatu kui koolja pale.
Udu hall ja niiske laotab end.
Nõrgub tilku. Öö on sünk ja kale.
Kevadel on esimene lend.*

*Porist lirtsvoas tänavate kuras
surnud jalgu rütmiline ast.
Vaikus öine hääli päiseid surus,
avat raske unerahu klast.*

*Unevaipe alla peidet
praksub igavese Elu leek.
Angund ahelad saab kõrval heidet,
talve rinda torgat surmav tääk.*

*Midagi nii suurt, nii väaramatut
tuksumas maa põues sügaval.
Elutungu ürglist, määramatut
tunda taimis, õhus üleval.*

*Öine vaikus. Ainult vetenired
loovad hääli sulisevaid veel.
Jälle avarusi nõudvad elukired;
hõõgus leegiks, paisub päikse leel.*

Märkeid Beethoveni mälestuspäeva puhul.

(Surnud 26. märtsil 1827.).

Beethoven, Goethe ja Kant olid kaasaegsed. Juba see paneb mõtlema, kas tänapäev Beethoveni üldse veel mõistab ja tunneb. Ja kas ei tundu tema mälestuse pühitsemine pigemini tema mälestuse profaneerimisena, tema kunsti, tunnete ja ideede moonutamiseksena ja võõrrii tõlgitsemiseksena tänapäeva kinokõmu ja charlestoni moodu ja majanduse ajal.

Ja kas tohime meie, eestlased, kõigi aegade suurima sünfoniika kohta üldse sõna võtta nüüd, kus oleme oma süfoniika orkestrid kõrtside vahel kristlikult ära jaganud?!

Kuid ei ole koht noorte ajakirjas ja noortele päädnorutavat, kõhklevat hädaldamistja norimist jutlustama tulla, kõige päält aga Beethoveniga ühenduses. Ka see oleks selle hiiglasgeeniuste hulgas profaneerimine ja mittemõistmine sõnas samuti, nagu see temaga nii kergesti helides sündida võib. Sest just Beethoven oli rohkem kui vahest keegi teine kunstnik võitleja ja iseloom,

„läbi pimeduse valguse poole” tun- gija ja kõigi raskuste ja isikliku traagika kiuste optimist, kes elus ja kunstis heitles, võitles ja – võitis. Ja

kes pani rahvaid ja miljoneid ülevas õnnes joobuma ja nende hinge põhja vibreerima kõigis maailma kaartes oma eluajal, sada aastat pääle oma surma, ja teeb seda veel aastasadasid, ja võib olla igavesti nii kaua, kui inimestes veel ideed ja ideaalid elavad. Ideed- ja ideaalid. „Rusikameesteks” nimetas üks Saksa muusika kirjanik Beethoveni ja Richard Wagneri. Natuke drastiliselt vahest öeldud?!

Kuid tabavalt siiski,

et vastu seadida neile loojaile helidevallas, keda ei piina filosoofilised probleemid ega ilmavaated, kellel sedagi ei ole, mille eest võidelda ja kellel siis ka tarvis ei ole võitluse „rusikat” ja kellel seda tugeva iseloomu, isiku atribuuti ei olegi antud.

Ja nii tuleme siis Beethoveni muusika erilaadilise tuuma juure, mille sisuks inimhinge sisemised heitlused

Beethoven!

kurbused, kannatused, rõõmud ja hõisked.

Heitlused ja kannatused võitluses vabaduse eest. Heroiline võitlus ja vabaduse tung kõige päält seemises inimeses eneses, see oli üks iseloomulisemaist joontest Beethovenis kui kunstnikus ja inimeses, mis esimest korda eriti ilmsiks tuli tema sünfoonias „Eroika”, ja see, mis Beethoveni hääs efekandes kuulajat haarab, erutab ja kaasa kisub, on geeniusse põhjatu subjektiivne sugereeriv jõud, tema otsatu „hinge energia”. Beethovenist kui helide heeroses, tema vabaduse ja kangelasmeele ülistamisest kuulete ehk loete vist kindlasti neil päevil veel, kui juttu on Beethoveni „Eroikast”, selle helitöö esialgsest pühendusest Napoleonile ja pärastisest pühenduse muutmisest päle selle, kui Beethoven Napoleonis petunud oli. Olgu see ainult näitena meelde tuletatud kui kindla, väljakujunenud ilmavaatega, põhimõtetega helihiiglasest ka teda ümbritsevas elus.

Et Beethoven isegi pisemais kõrval- ja üksikasjus eraelus kui inimene ja isik vaba tahtis olla ja oli seltskondlikkudest kommetest ja eelarvamistest, näitas kas või see asjaolu, et kuna teised heligeeniused nagu Mozart ja Haydn kõrgemais ringkondades ja salongides liikudes toleaegselt moodult nõudvat parukat kandsid, selle vastu Beethoven ikka oma loomuliku juuksega ilmus, mitte hoolides moodust ja neist kommetest, mis tema arvates üleliigsed tundusid.

Vabadus, rippumatus, uhke enesetunne ja tema kunstniku väärtuse äratundmine olid talle kui inimesele iseloomustavad ja omased. Et tema seda ka nii suure geeniusse kui Goethe

ees ei tarvitsenud varjata, näitas järgmine lugu: kord jalutasid Beethoven ja Goethe rahvarikkas kohas. Alaline teretamine oli Goethet natuke tüütnud ja ta tähendas seda Beethovenile. Nagu rahustades vastas Beethoven kerge pilkega: „Pole viga, nad ei tereta mitte teid, vaid mind“.

Veelkord: tema isik, mehise mehe kõlbline paatos, ideede vägevus ja suurus on seks algallikaks, mis mitte kergelt ja hõlpsalt pinnale kerkides, vaid nagu visalt ja raskelt hinge põhjast vabanedes ilmsile ja terve maailma ette, rahvuste päale vaatamata, kogu inimsusele helide keeles end avaldas, tihtipäele imelihtsais akordes ja harmooniates, kuid seda sügavamaid mõtteid ja sisu, ning suurekontuurilist plastikat välimises vormis avaldades.

Kui alguses oli tähendatud ja kaheldud, kas tänapäev oma pinnapäälisusega üldse veel Beethoveni mõistab, siis ei tähenda see veel mitte, et Beethoveni kultuuri mitte just eriti tänapäevale tarvis ei läheks.

Ei tohi unustada, et Beethoveni ka tema oma aeg ainult osalt ja väikseimais ringkondades mõistis. Tema elutraagikale, tema kurdiks jäämisele, seltsis veel üksilduse jäämine.

Isegi nii suure kaaslase kui Goethega ei sõlminud Beethoven ligemaid sõprussidemeid ja ei puudunud ka need muusikameeste hulgas, kes omale ülesandeks tegid Beethoveni võimeid ja teda kui isikut igalpool, ka Goethe ees diskrediteerida.

Suuremale osale publikule meeldisid rohkem nüüd juba unustusesse jäänud võõraste komponistide kergemad „viisirikkamad“ ooperid, kui Beethoveni tööd.

Vahekord oma kodustega oli Beethovenil halb. Kuigi Beethoven mitte puudust ei kannatanud, siis ei võinud tal ometi midagi ühist olla oma maise rikkusega halpivate vendadega, mille kohta selgemat tunnistust annab järgmine lugu: kui Beethoven oma vennalt uueaasta õnnesoovi kaardi sai päälkirjaga «Johann van Beethoven, mõisa omanik», siis kirjutas suur helimeister samale kaardile vastuseks vennale: «Ludvig van Beethoven, aju omanik».

Ja see eraelus end avaldav huumor, pilge ja enese- ja ümbruseiroonia —

see kuuldu ka tema sünfoonia ja sonaatide scherzodes ja nii nagu kogu tema helikunst värske ja «modern» veel tänapäev on, nii on ka see tema pilge ja muie tabav ka tänapäeva mammona jahi, tõusikluse, tiitlite ja võimuiha narruste keerises.

Kuid suurem ja otsustavam on selle helihurm ja rippumatu vaba isiku positiivne idealism ja optimism. Ja seepärast elab Beethoven igavesti, niisama kui igavesti elab võitlus töö ja vabaduse eest, elab heroiline võitlus ja lõpulik võit «läbi pimeduse valguse poole».

Rud Lepvals: Linoollõige

Juhan Jaik.

Haavad.

Septembri lõpul, sügise see süü,
Lehtmetsad vahetavad oma rüü.
Nad katte kiirgavvärvilise saavad —
Siis verihelgil punetavad haavad.

Pilv raske metsi raamistamas hall
Ning värin katte punase on all.
Veel viimseid hetki veripunas haavad,
Pea hallad pärleist neist nad vabastavad.

Neil päevil ikka mõtetega sääl
Too haabade nii tuttav, tuttav hääl . . .
Ehk minulgi — — kord valust saada priiks,
Et hallgi haavult verikatte viiks.

September 1926.

Lehemüüja ja kellalööja.

Üha kui helisevad tornides kellad, kui peetakse hingepalvet, lüüakse hingekella, kui linna täidab harras õhtupooliku vaikus või kirgas pühapäeva-hommiku meeoleu, kui tõtatakse palvele või saadetakse kooljat läbi linna sõnatus pühalikus leinarongis — läigahtab mulle lapsepõlvest kurb mälemik.

See on ajast, mil elasime vanaemaga Kabelitänava suus, ja vanaema käis kirikuehisel õhtupooliti ajalehti müümas, sest tol ajal ilmusid ajalehed alles pääleõunati, kuna hommikupooliti põimisime kodus kuuseoksadest ja karukolladest pärgi, mida mina haudajatele kabelivärvavas müütasin.

Sellest meie siis elasime: mina ja vanaema. Vanaema sai iga müüdüd lehe päält kopika — ja kui hästi juhtus, võis viiskümmend lehte õhtuga ära müüa — mina teenisin pärgadega 25 kopikat ja enam, nagu päev juhtus; kui matjaid õnnistus, õnnistus ka minule kopikaid.

Aga kehv oli meie kaugas, kopikatest rubladi ei kasvanud me tagavara millaski. Kehv oli me elugi.

Asusime Riksu-maja pööningukambris, mille lagi oli terav-kandiline nagu kirstu kaas aknaga otse vastu taevast. Talvel, kui tuiskas lumi aknale, oli me tuba hämar kui keller, ja kui suur tuul puhus, kartis vanaema üha, et ajab karukollad kuuseoksadega, mis põrandal lamasid, segamini, raiskab vaevagatoodud pärjamaterjali ära. Aga siis lohutasin ma teda ja kiskudes kasukat ülepea surusin end lähemale ta küürus kehale voodis.

Kolm korda nädalas keetis vanaema suppi. Need olid suurpäevad. Siis sõime ja soojendasime supiga keha ja kohmetanud käsi. Muil päivil külmetasime, sõime

silku ja leiba, kõrvale sütemasinal keedetud teed, tulime hilja üles ja läksime vara voodisse, sest tuba oli külm — ja kopikaid oli talvel vanaemal iseäranis vähe.

Mäletan: talv oli pakane. Lumi jalgade all säutsus ja sirtsus nagu varblane. Ei mina saanud müüa pärgi ega vanaema lehti. Inimesi liikus harva tänaval ja needki rutuga, kooljaid peaaegu ei maetud — meie kopikatagavara oli nullini jõudnud.

Mitmendat päeva sõime silku ja koorrega kartuleid — leiba enam ei olnud. Nädal aega oli kütmata tuba. Vesi külmas ämbrisse, ahju uks hakkas külmast härmatuma. Istusin tundidekaupa vanaema pihktasuka sees voodis, soojendades jalgu ja käsi. Vanaema käis väljas, käis siin, käis sääl, püüdes hankida raha — aga kes'se vaesele laenab! Ikka ja ikka tuli ta tühju käsi ja järjest kurveneva näoga koju.

Lohutuseks hakkasime palvetama: hommikul tõustes lugesime Isa-meie, samuti õhtul voodisse minnes; vanaema pobises käieski palveid ja ümises jumalasonalaule — sest ta oli üpris usklik. Aga ei mõjunud palved ega loitsud: praksus terasemalt pakane, nälgisime päev-päevast enam ja enam.

Isegi ajalehti müügiks võtta ei saanud enam vanaema — polnud viit kopikatki, — ja ilma ei antud.

Näis nagu oleks ilm ja inimesed meid näljasurma suretada tahtnud: keegi ei hoolinud palvetest, vanaema hädaldas, ohkas ja kurtis, mina nutsin, — nii et vanaema pihktasuka villakarvade otsa külmasid piisaratest jäähaavlikesed.

Ühel eelvideviku tunnil, kui meie katusaken hakkas juba sinkjaks tõmbuma, kuul-

dusid helisevad kellad, vist maeti kedagi, või löödi hingekella.

Kellahelin äritas põrandal pürgade kallal kumarusi tegelevat vanaema. Ta haaras suurrätiku omale ümber piha vammuse pääle, toppis mulle oma pihtkasuka, mille ääred jooksid mööda maad ja käised tolgendasid jalalabadel, selga ja ruttas minuga välja.

Ma ei teadnud, kuhu läheme. Kartsin, pärsin — aga vanaema oli kui lummuses: ei vastanud ega kuulnudki, aiva rühkis otsejoones kiriku poole, nagu märkasin suunast.

Hakkas näpistama külm, nina otsa tikkus külmama jää. Ajasin seda varukaga, kuid olles nälgimisest nõrk langesin vanaema kõrvale lumele maha, lõõtsutasin.

Vanaema tõmbas mu sülle ja kiipas edasi.

Kirikuplatsile jõudnud lakkasid kellad löömast. Vanaema kohmetus, pani mind jälle maha. Nägin, ta lubikollasel otsaesisel pärlendas higi, ta hingeldas, näis kui oleks kahelnud edasiminekus.

Seisatusime, üle kirikuesise ruffasid vastutulijad, möödaminejad, uhked ja elegantsed härrad ja daamid. Võõrastusega vaadeldi meid, närusriidelisi agulielanikke, sest meie kasukad haisesid kopitanud lõhnast, meie näod olid papphallid ja vanaema otsaesisele tilkusid räti alt hallid, luitunud juukseudemed.

Varsti võitis vanaema kahkluse. Jatkasime teekonda otsejoonelt üle kirikuvälja kellalööja vanapoiss Mapi maja juure.

Mapp oli vähe veider mees. Elas ihuüksinda kiriku kõrval majakeses, vaikus alati, oli tusane, sülgas sageli, ja kui käis mööda tänavat, oleksid ta käed alatasa nagu sikutanud kellanööri, nii vildak, ühekülgne ja tolksuvate liigutustega oli ta kõnnak, isegi ta punakas-pruun labidhabe võnkus käies nagu kella lüüeski. Mapist

räägiti, ta olla rikas ja ihne. Olin teda paaripuhku ennemgi näinud, kui vanaemaga kirikuesisel seisin ja kui Mapp lõi tornis kella või lonkis üle platsi linna. Mulle oli ta ikka veidi vastik, isegi kartsin teda vahest. Vanaemagi näis teda vihkavat või kartvat, sest kunagi ei rääkinud ta temast ega temaga.

Tollel õhtul aga rääkis ta Mapiiga haruldaselt palju.

Mäletan: vanaema palus teda, mangus, klanis ja nurus — nuttiski, aga Mapp vandus, sülitas, jooksis mööda oma kitsast tuba, oli äritatud. Nad tülitsesid, vanaema tõstis rusikad ja needis, ähvardas — aga Mapp karjus: välja!

Seisin lõdisedes nurgas. Hirmuga ei kuulnud sõnu, mis nad rääkisid, kuid niivõrt mäletan, et jutt oli minust ja kellegist Maiest.

Jäid kõrvu vanaema hädaldavad sõnad: «Narakas, nüüd ei tunnegi sa mind, ei teagi, et sul on laps, kelle mina pean kasvatama, — aga minu Maiet tundsid sa küll, siis oskasid toputada ja meelitada küll . . . kuni ajasid hauda . . . tõbras, südame tu!»

«Vaata, nii suur on ta juba! Peaksid õnnelik olema, et sul on sarnane poeg . . .» tõmbas ta mind kasukavarukat pidi nurgast keset tuba.

Kuid selle asemel, et õnnelik olla, mäletan, haaras Mapp meid vanaemaga mõlemaid peaaegu sülle ja surus uksest välja.

Ei mõistnud sellal sündmuse tõsist tähtsust, ei saanud õieti aru kuulnud jutustki — oli vähe häämelgi, et pääsesin jälle välja. Kuid pärastpoole, kui hakkasin taipama enam, olen sageli mõtisklenud tollest õhtust, kellalööjast Mapist, vanaemast ning kellegist Maiest. Ja olen ikka tulnud otsusele, et imelik on inimeste armastus ja viha.

Vanaema jäi sellest õhtust minu vastu kinnisemaks, külmemaks, sõnaahtramaks.

Hommikuti vara kadus ta kodust, kui alles uinusin, ja jäi ära kogu päevaks. Õhtuti, kui tuli, istus muretult järile, võttis kaelkotist peenikest vaskraha ja luges, ohkas.

Vahest tõi ta kaelkotis koju ka leiva- ja saiaviilukaid, paar korda isegi vorstijupi ja õuna. Olin rõõmus sel puhul, hüppasin nagu kutsikas vanaema ümber. Aga tema oli kurb. Ikka enam jättis ta leiva- ja saiaarasud minu hooleks, ise peaaegu mittemidagi süües.

Nägin, ta jäi päev-päevalt hallimaks, kortsunumaks, kõhnemaks näost. Sundisin teda sööma, sest oli ju meie elujärg nüüd jälle paranenud, nagu arvasin — ehkki ma õieti ei teadnud kuidas, sest vanaema iialgi ei rääkinud mulle, kust sai ta kopikalised, kust sai leivad-saiad.

Ent nüüd, kui möödun ma turu ääres kerjavast vanast Puu-Juhanist ja ta alati vastu sirutab mulle oma kollase käega mütsi — tean ma seda küll.

Mul muutus elu sootum paremaks. Vanaema ei saatnud mind enam pärгада kabele väravasse naiste hulka, kes mind alati pilkasid. Nüüd võisin ma päevade kaupa istuda toas, asjatada või unistada, võisin isegi naabrituppa minna. Kuid

sääl ei sallitud mind, hüljati, näägutati, ja mul läks see kohe vastikuks. Nii et jäin juba päevadeks oma tuppa ja ootasin iga päev õhinal vanaema õhtust tulekut.

Ikka tuli ta, kui tuba läks pimedaks. Aga ühel kevadtalve õhtul ei tulnud. Ootasin kuni uinusin, aga kui hommikul uuesti ärkasin polnud veelgi vanaema tulnud.

Sain rahutuks, viristasin nuttu kogu päeva peaaegu, vahetevahel närisin nälja peletamiseks kuiva leiba, kuni eel õhtut uuesti uinusin.

Ärkasin sellest, et inimesed kõndisid mööda tuba: kaks politseinikku, naabrinaine ja kellalööja. Naine seletas midagi ja imestas, politseinikud vaatasid toas ringi, üks kirjutas midagi. Lõpuks pandi mind kasukatesse ja kellalööja sõidutas voorimehega oma poole.

Sinna jäin hulgaks ajaks.

Kunagi ei näinud ma enam vanaema. Ainult mäletan, et saatsime paari-kolme lehenaisega kabelisse laudadest kokkulõõdud valget puusärki, ja Mapp lõi tornis kella: pühalikult tugevasti ja aegamisi, ja et naised nutsid ning jutustasid, kuis vanaema leitud külmanuna lumehangelt, päts värsket leiba kõrval.

Aleksis Kallits.

Viltuvajunud rist.

**Kingul on kabel ja kalmudel ristide sein.
Seisavad püsti ja vildakil nimede puud.
Manala maa pääle ulatand mustavad suud.
Haudade lõhnad on lääged kui mädanev vein.**

**Siia, kus kõikide randade viimane laid,
Hõõguval keskpäeval lõpmatu rahulik paik,
Lõõmava nooruse valusad valgused viin.
Ajudes lootuse iva, sööb kahtluste piin
Nüridalt urgitsev. Lohutust kuski. Kõik
vaik.**

Tagasi minna ei suuda teid halendavaid,

**Liiguvad lehed ja väriseb varjude kett.
Kostaks kui kaugusest vaiksest: laulud
ja mäng.**

**Tuuleõhk—kaugete põldude värskendav urm.
Elu sääil müüride taga. Siin uni ja surm.
Naksatab tuikava maailma sünnitussäng.
Siiaagi kuulda, et orus on naised ning vett.
Sündigu!.. Suregu!.. Unustun... Nuk-
rusest kist**

Maetud südamel küljeli vajunud rist.

2. 4. 26.

Variatsioon teemile «Isad ja pojad».

Me ajal lennuki ja raadio,
Kus iga hingus hoovab uut,
Miks ainult luule veel — Arkaadia,
Kus ööpik laulab tolmund kuud?

Te ammu patenteerit maitse
On siira nägemuse neel.
Küll hoolas on Te kantsi kaitse
Ent sõpru juurde tuleb meil!

Nüüd, kus ju olnud Marinetti,
Nüüd, elu kus kui ainus viirg —
Meil näidetakse marjonette,
Mis ammu näidanud Shakespeare!

Kuis ilulaulu mandoliinis
Ja lilla frakis imet näen,
Kui juba ulatab Berliini
Ka Tartu kiirelise käe!

Ah milleks stiili varjat vilus
Meil «valit» tundekeste mink
Kus see on «inetu», too «ilus»
Kui kaelas elamuste ling!

Kuis marineerit läbi luha
Ma reisikirjeldusi loen,
Kui kilomeetreid mitu tuhat
Kord sõidab tunnis minu poeg!

Eest, lubjastunud isad, hoidke!
Uus aeg te omal jalal käsn,
Ja «austa tütreid, austa poegi»
On nüüdisaja neljas käsk.

Mis sest, et elu õnnest lesk ja
Taas närune ta korduv lend —
Me hinged — telefoni keskjaam
Ja kõrgepinge element!

Et õhk on täidet uutest värvest
Ei tunne stiili aet grimass . . .
Kuid noorte raffineerit närves
Meid ootab lennuk «Maa-Parnass».
1925.

Introduktsioon.

KÕIGILE KÕIK mina soovin ja kõigile kõik mina annan.
Enesest üksi vaid lauludes on minus ju kõikide hõik . . .
Kõikide rõõmu ma maitsen ja kõikide valu ma kannan.
KÕIGILE KÕIK!

Kõikide igatsus murdnud mu rütme ja riime.
Täna küll ajale-kohale pea ja süda mu põik,
Aga kord paremaid püüde vast käskudeks vormime nii me:
KÕIGILE KÕIK!

Aastal kakstuhat näen eraku kasvavat idu:
Neidis, kel võõras ja veider on eelaegse kodumaa lõik,
Säravi silmi arhiivis loeb ootmatult lähedaid ridu:
«KÕIGILE KÕIK!»

Noorsoo mitmekesised huvid.

Valitseb tarvidus ümberkorralduste järele. On muidugi alati valitsenud, kuid saab siis alati jälle iseäranis tugevaks, kui miski uus põlv ilmub (tähendab, kes ennast sellena tundma hakkab); võib olla valitseb tõesti miskisugune ajaliselt kvantitatiivne või voolude küpsenemise järele kvalitatiivne piir, kunas uus suun nähtavale tulema hakkab.

itud inisejatest ja rahulolematutest ja tahab ise sellest üle saada ja ka teisi sellest ära võõrutada.

Esimene tingimus selleks näib olevat kõigepeält juba alguses sellemeeleline suun võtta: olagi ise elurõõmus, rahva hääkäekäigusse uskuv, kahtlemist ja skepsist põlgav ja minemakiusav. Ei mingisuguseid norutamisi tohi eo ipso olla,

Hoffmann: „Eesti taadid.“

Harilikult on uue põlve noored strikt vastu sellele, mida nad lapsepõlves nägid või isegi kumardasid. Ja hakkavad arendama peaaegu alati mitte kõige viimasemat suuna, mis valitsusel oli, vaid just eelviimast, seda täiendama.

Praegune noorus on tublis enamuses, vähemasti selle ajakirja ringkondade põhjal, rahvusmeelne, positiivne ja tungib terve ja tervisliku poole. See on peaaegu nagu kohustus, pant riigiirauduseks, populaarne vool, mis elab oma võimsa ideaaliga — tahta näha ja teostada tugevat, elurõõmsat riiki ja ühiskonda, muidugi õnnelikkude isikute kaudu. Ühtlasi on ta nagu tüdine-

kuna need on põhimõtteliselt pahed. Peab usku olema häässe, et hääd teostada.

Kui noorsoo suun on tõesti niisugune, siis ei ole selle vastu midagi rääkida. Jääb soovida, et ta oleks tugev ja saavutaks positiivseid tagajärgi.

Ainult noorsugu, rahvusmeelne, lootusterikas ja usuga. Jääb sellejuures veel üle uurida elu enese võimalikke vahelerääkimisi hästivõetud idealistlikule suunale. Võib olla esialgul ei tule, kuid pärastpoole tuleb niikuinii kindlasti kokkupõrkamisi jumalteab kuipaljude küsimustega, mis ühes kui teises tänapäevanähtuses ette tulevad

— olgu kas või ajalehtede kaudu kõrvu ulatudes, kui mitte otsekohe oma enese elukogemustes nendega kokkupuutumistesse ei satuta — ja mis nähtavasti positiivse, tervemeelise rahvusliku suunaga hästi kokku ei taha sobida.

Neid nähtusi on väga palju, ja mitte väikene osa neist ei lange meie riikliku, ühiskondliku ja isikliku elu korraldamatuse pääle, mis vihale võib ajada, kui näed, kuidas nad kõik kokku ja läbisegi mõjutavad ja rikuvad võimalikku ja soovivat ühiskondlikku ideaali — ja mitte üksinda ei riku ideaali, vaid võtavad ka paljudel, kes selle nurkade alla jäävad, tuju ja huvigi elamiseks.

Silmitsedes elu, seda tähele pannes, mis silmade ees sünnib, ja mitte ainult põgusalt, impressionistlikult vaadeldes, vaid uurides ning avastades nende tekkimise põhjusi neile kaasa elades, tekib siis hoopis teine joon alguses omaksvõetud ilmavaatelisse liikumisse.

Esimest võis täie õigusega nimetada intuiivseks, hüpoteetiliseks dispositsiooniks. Teine aga kontrolleerib esimest.

Kui märgatakse, et meil Eestis on esimese värske hooga, mille andis iseseisvus, siginemas teatud klassidekujunemise tung, mille juures ülemisele otsale pingutajad muidugi alla hakkavad vaatama ja eesõigusi enestele nõudma, siis on see vastusõditav nähtus samuti, nagu igasugune skepsis ja pessimism seda olid, mis viimased võisidki olla kujunenud selle nähtuse vastu varem sõdinud, kuid ennem usu kaotanud omaaegse nooruse juures. Kui see ühiskondlikkude tippude kujundamise nähtus meil siginema hakkab, siis hakkaksime meie seda alles nüüd üles kohendama, mja kõik teised maad, vähemasti oma noorsoo esitajate kaudu, juba ammu minema võidelda on püüdnud.

Kui märgatakse, et vaimlised huvid, ükspuhas missuunalised, igatahes aga avameelsed ja

isikukohaselt õiged, kärpimisi leiavad ühiskonnas, siis on väga jällegi ühiskonnas — ta ei ole küllalt avaralt rahvusmeelne; tokerdab kitsastesse huvidesse ja ei anna enam isikutele loomulikku arenemisvõimalust.

On veel palju teisigi järkjärgulisi küsimusi, kool, kirik, muud vähemad ühiskondlikud vahetkorrad, eelarvused, varanduslikud huvid, alati ja igavesi noorsoo rammu proovimiseks ja uuteks seisukoha võtmiseks endid pakkuvad, mis kõik, olgugi igati omast kohast näitavad, et ühiskond ja inimene pole ikka veel valmis, on ümber tehtav oma vaimu, huvide ja tegude poolest, ja vastavalt ka tema organisatsioonid.

Kui niiviisi, siis peaks asi juba palju avaram olema. Kuna ühe asja aatekilbile tõstmine, mis võib niimoodi osutada ainult hütidsõnaks ilma reaalse alusega, ilmutaks silmaringi kitsust.

Siis vist ei saa ainult hääd soovida, vaid tuleb ka arvustada ja arvustades hääd soovida.

See olgu öeldud arvustajate kaitseks, nii pääliskaudsete sõnadega kui see ka on tehtud.

*

Mis puutub praegu peetavasse kirjandusnädalasse, siis on kirjandus minu arvates palju puhtamal kujul kui tihti õigetest suunadest nii abinõude kui sihtidegi poolest kõrvale kalduv poliitiline võitlus õigem ja sügavamale tungiv õpetaja (tahtmatult õpetaja, et küll on kunst). Kirjandus on mõttekunst, on inimesi ja nende hingeelusid kirjutav kunst. Iga idee, mille mõju all see või teine raamat on kirjutatud, teeb tuttavaks, kui ta väärt raamat on, uue elu suhtumisega, rikastab lugejat. Ma mõtlen siin praegu just ilukirjandust üksinda. Ja eelmises artiklis oligi just kõnet ilmavaatelisest mitmekülgustamisest.

Mart Raud.

Lugu leinavast Oobiast.

1.

*Oobia Ilmurist ilma jäänd.
Ilmur sai Eelole. Eelol on talu.
Oobia kaissu jäi käte väänd,
rinnale rujuda — südamevalu.*

*Kevad ju kärsiskles tuulitai,
lõhnaden lõkendas lindude leelo.
Oobia halavail huulil — ai!
Kevaden ilulid Ilmur ja Eelo.*

Oobia olaskli longund päi,
põlvi man sätsike, süsipää Voole,
küstulle vastust ta ootma jäi:
„miks sinu silmad on enese poole?“

Oobia enesen: „kuida küll
väikse eest valu pean varjama ära?“
Voolel ent vatike juba üll:
„tagasi toon sinu silmade sära.“

Tagasi tuli kui — kaasa tood
Oobia lemmiklaps, linalakk Lillak,
kandliga kaenla all kellel lood —
„küllalt ju kurvastet, pisaraid pillat.“

Oobia: „lohtu ei vaja mul,
kergem kui kuskil on kurbusen suuren.
Aga kui aega on Lillakul,
mängigu leinlikke laule mu juuren.“

Kandlille kumardus Lillak siis,
näpuksed nobelid keelte päält kõla.
Lõhnana levines leinaviis.
Valuõnk võpatas Oobia õla.

„Voole las värisen, ära toe!“
sosisatas sõtsile kiharde sisse,
„parem mu pisarad ära loe . . .“
Taas vajus vaikusse unelmallsse.

Hämarus hõilmis ju metsi, maid,
vaibusid viimase leinaloo helid.
Oobia: „Vooleke, palju said?“
„Viiskümmend kolm. . . Ei, 54!“

Oobia naeratas nagu lumm,
avitas Lillakul rüükese ülle.
„Oleksin homme veel õnnetum,
homme las' kõlaleb kannel su jälle.“

— „Kuula, mis kummalist juttu ta . . .“
Lillaku pilk pöördus Oobia poole.
See aga õvve läks rutuga.
„Imelik,“ kehtitas õlgu ka Voole.

2.

Kui aga käen oli homme ju,
Lillak ja kannel ja kurbus taas tulid.
Oobia ikka veel õnnetu —
laud ent veel pisaraid silmisse sulid.

Aga kui kaigatas kandli keel,
(laul ühe õe, kellel meriteel veli),
avati tee tema silmaveel.
Voole sai lugema: „üks, kaks, kolm . . . ne-li . . .“

Karvaks jäid helinad keeltesse
kaislema Oobia lohutat leina.
Ehahõng akende veertesse
lõi juba, soojendas säruga seina.

Lillak ju lõpetas. Leinas siis:
„Vooleke, palju mul tuli neid's täna?“
— „Kaks korda kümme ja veel üks viis,
aga ei ainustki sedakord änam.“

— „Kuidas nad täna siis vähemaks said?“
„Mina nad ära küll lugesin puha:
need siin on minu, nood sinu vaid . . .“
Ehasõed kustnud all pilvede tuha —

videvast pimedus pikka sai,
tähti ent kõrgusse kiirgama'i visat —
pilvede tinastet taevas lai.
Kusagil vareste viimased kisad.

Oobia: „homme, ma mõtlen nii,
oleme kaks korda nõndagu seni.
Kannelt sa seepärast ära vii,
las temal olla siin hommenetseni.“

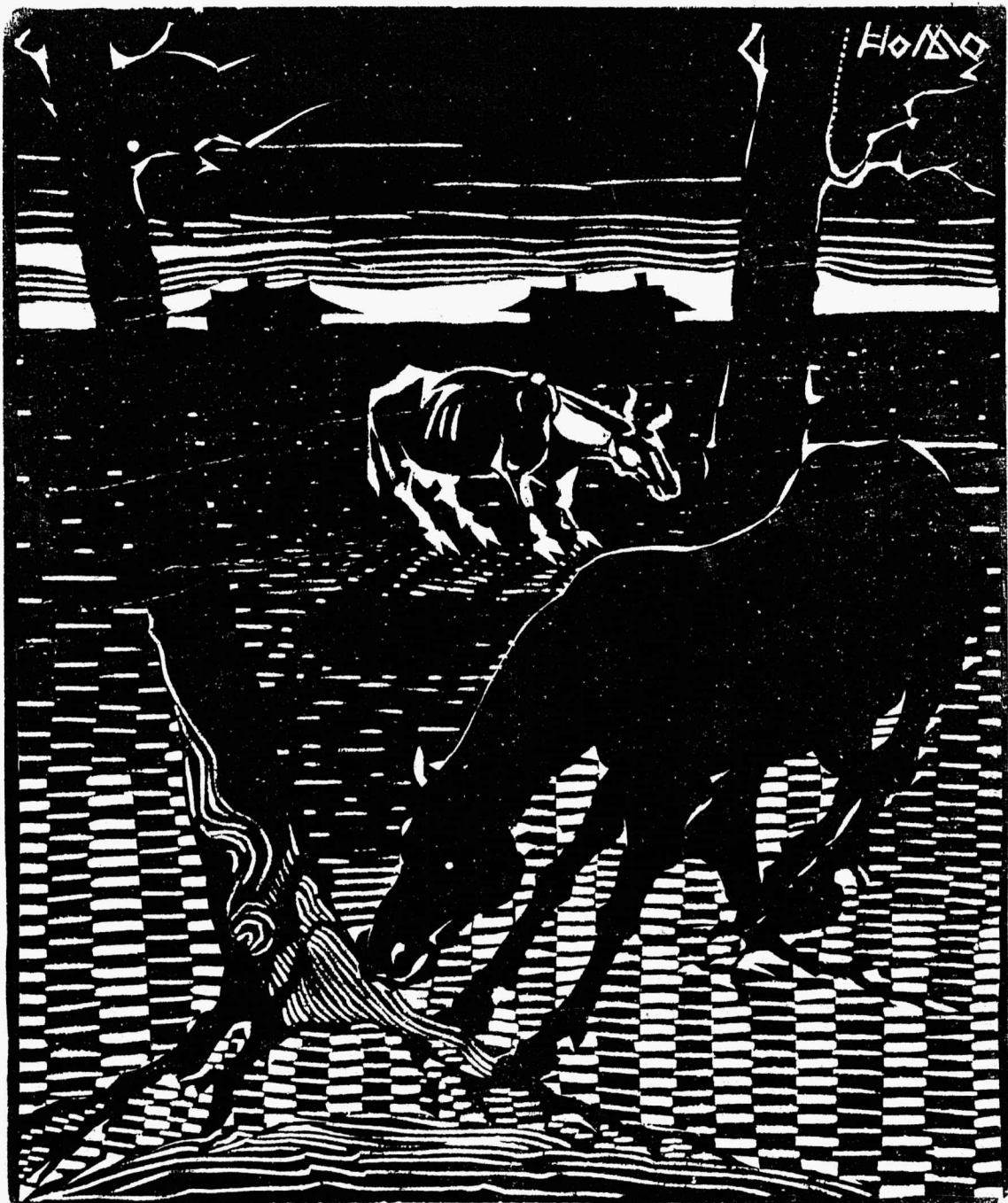
Lillakul lepitav oli see:
jäägu no pääle, et mis temast kanda:
Nüüd aga rutt temal: pime tee.
Võttis ju jääjaile käekese anda.

Oobia uneta hulga ööd
vaikset ja huimanguid haudivat valvas.
Mahti tal päästa ei kingi, vööd —
kurbuse kibedus südamen salvas.

3.

Tund oli kumav veel koidu leest,
sirisev sirkude vastaländ vilest,
Lillak kui kastese salu seest
tuli ja üle läks jõesillast silest.

Külmadel kividel jahed vood
vappusid vaelevaks, veerlevaks vahun.
Laineten lailasid kõrkjad, rood,
eemal ent hõbelid pajupuud rahun.

H. Mugasto: Linoollõige,

Lillakul kannelt ei kaenla all,
soov aga südamen, lõpp et saaks valul
Oobia hingekest paelaval
ja tema huulte päält hõõgaval hatul.

Samm olnuks mõni vaid astu veel
Oobia koduni, õitseva atani,
kui vudis Voole ju vastu teel —
kääkesed kaisutust kutsuvalt laiali:

„Oobia ootab ju, aian ta.
Kurb aga kangesti, tule nüüd ruttu.“
„Lähme, ehk saan teda aidata,
kui tal veel vaja mu lugude juttu.“

Lillaku näpp ju noppis, näe,
keelte päält kurbuse kaikuvaid kaju.
Sireloks solknes tal kohal käe,
õtslehti lajatas hiilide haju.

Oobia silmist said valla veed,
varmsasti valguma pisaraid puhu.
Niiskusest nõrgusid kaela keed,
veereden vilgahtelema jäid kuhu.

Silmad nii suured ja muret täis,
vaatama Voole jäi — lugeda raske.
Tuulehiil lehtedest läbi käis —
vapustas vaelevatüvelist kaske.

Selleltki pisaraid poetus veel
külmi ja kasteseid kurbade pääle.
Kandlilgi nõretas nutust keel,
piisad et pudenid heladen hääle.

Oobia ootmata lõppu loo:
„Voole, et palju mul tulnud neid's täna?“
Küsitu vastama varmas: „Oo,
eilsest ja tunasest tuhatkord enam.“

Sedamaid suigatus kandli leel.
Sädolid päike ja Oobia nägu.
Kuusel ent kasvaval karjateel
kukkuma kukkus üks keskpäine kägu.

4.

Udu ju hõngutas luht ja niit,
läänen veel lainetid loodangu lõõsad.
Vaikusse roovästri: kiit-kili-kiit!
Kajad sest kaugele rökkasid rõõmsad.

Kõik meie kolm olid aian taas,
istusid vaikiden viirvu ju mõnda.
Sasise süsipääd sülle aa's
Voole siis Oobiall' õelden nõnda:

„Kas sa ei lubaks ehk Lillakul
mängida mõnda . . . nii helgemat viit ju?
Täna nii hää oli olla sul —
mäletad matku veel mööda me niitu?“

Oobia silitas sõtsi pääd:
„Arvad's sa, Voole, et kurbus on raske?!
Tea, et mul tegid vaid meeledhäd
paljud need pisarad. Nutta mul laske!“

Lillak ei kuulnudki juttu tood:
kivi pääl keerutas kannelt ta hääle.
Kui olid korraldet keelten lood,
küsis ta: „kas pean ju hakkama pääle?“

„Hakka!“ nii Oobia sõnas siis.
Lillaku käed leidsid sedamaid keeled.
Lõhnava õhtusse kõlas viis,
hurmas mis kuuljate hinged ja meeled.

Sõsara silmi jäi Voole pilk.
Hämaran hällusid helide huimad.
Sirelil kiikus ju kastelilk —
Oobia silmad küll kurvad, ent kuivad.

„Oobia,“ sosistas Voole siis,
„kas pole enam su valul nüüd nuttu?
Kastesse hommik kõik leina viis
jätmata midagi õhtusse uttu?“

„Vooleke, valus on teada, et
oli nii türike suurim mu valu.
Leinä mu hinge ja silmi vett,
sedasi sinagi koon mu'ga palu.“

Palutut palus siis Voole suu
kuulmata isegi sosina sõõmu.
Soov, sest tal südamen hoopis muu —
Oobia hinge, taas kerguse rõõmu!

Nii kuni lõpetas Lillak loo
kandamist kandli ja vabastas süle.
Silmaten Oobiat ütles: „Oo,
kas sinu leinad on läinud juba üle?“

Kostuseks küstulle vaikus jäi.
Taeva ju jahtuva jumengu valgel
Oobia hääletu, murdund päi —
kurbvaikne kumendus kahvatand palgel.

„Et sinu rahu ju sulle jääks!“
katkestas Lillak taas sõnatut juttu.
Sedamaid värava väle kääks —
kadus ta viljade vahele uttu.

Aeg juba varsti on ööle alg,
kuulutas kirikust vaskede vasar.
Oobia hiustele Voole palg
sõnaden sedasi ligistus tasa:

„Kuivad sul täiesti täna laud:
ei ole nuttu, kui ei ole valu.
Kurbus mis oli — su enda haut,
enda ja kandli vaid kurbkeelse halu.

„Tean, et sa armastid kurbust tood
tahtmata pääseda lõdvust ta lingest.
Igale armas, mis enda lood,
osa mis enese elavast hingest.

„Esmalt sul kurbusse oli usk
otsegu tõelisse. Nutta said siis sa.
Rõõmusten pisaraist rauges tusk —
silmaid said kitsimaks poetama piiska.

„Nii kuni tänani, mil su laud
kuivaks jäid koguni — vaatsid vaid maha.
Tänane õhtu su valu haud,
kust ära änam tad ärata taha.“

*

Taevast üks tuline tähetilk
pudenes metsade mustavva halju.
Selgesti särastas rahuvilk
Oobia kuivade kulmude all ju.

1925.

Rud. Lepvalts: Linoollõlge.

Sinisirje.

(Muinaslooline kujund kolmes pildis.)

Esimene pilt.

Klooster. Kolmenurgeline võlvkong, ülalt ah-tam. Nurkades — lauake järiga. Öö. Lauakesil vilguvad küünlad. Igal järil istub munk.

ESIMENE MUNK. Tulin siia pimedikku põ-genemaks elu eest.

TEINE MUNK. Tulin leidmaks elu mõtet tema tõtt, Jumalat ja rahu.

KOLMAS MUNK. Ma tulin varju, saabusin siia säraleva helguse eest, sädelevate silmade eest kandmaks armastuse okaskrooni üksinduses ja kaotamaks elu mõtet, kui see üldse olemas.

ESIMENE MUNK. Pole seda. Pole elu mõtet, otstarvet. Inimelu otstarvet vähemalt mitte. Noortena oleme eksiteel, ei taipa seda. Ent hiljem, jõudnud üle küsimuste loitleva astmiku, selgub, et otstarve on mullal, lillal ja loomal, kuid inime-ne on tarbetu, on olevus otstarbega eneses — on eesmärk.

TEINE MUNK. Eesmärk on inimene, ja mitte Jumal?

ESIMENE MUNK. Inimene, vennad. Inimene on looduse, elu eesmärk. Mitte Jumal. Siin on piir, lõpp, sihti edasi pole. Jumalus on väljas seda piiri. Tulin siia närbumemaks palveluses temale, vabanemamaks maistest sõlmitsusist ning pääsemaks äärelusse.

KOLMAS MUNK. Pimesusse. (Paus.) Ees-märk on inimene (tasem). Uus inimene, väba kui valguse Jumal. Ja mina langetusin siia sügavikku, pimedikku. Mina, kes ma valgust, igavest sel-gusvalgust ja inimest otsin, põgenesin sädelevate silmade eest. Ma põgenesin . . . Oo, miks võr-sutan valulevat okast hinges!

ESIMENE JA TEINE MUNK (vestlevad pool-sosinal).

KOLMAS MUNK. Tulin ma siia, et mu hing pimeneks nagu see kong? Ei! Ma armastan ju teda, ta silmi, südant ja hinge. Ja armastus on valgus. Ma pean teda nägema, pean nägema oma valgust — ma pimenen muidu (mõttes). Aga — miks minetasin ma tema? Miks ülmas valguse püüus hülgasin ma tema ning otsisin varju siin, kloostrikongis, mungakuues? Oo, ainult tema rinnal võin mungana palveluses viibida. Tema hingest hoovab elustusülanguid mu üle. Tema süda tuulutab minu südant. Temale

on ase mu hinge pühamas paigas. Ma tulin, et minna, minna siit pea. Minna tagasi sinna, kus elu, kus valgus, kus armastusega pärjastet altar, kus hinge ülempreester tantsib siravsinises rüüs.

TEINE MUNK. Rahu, rahu, vennad. See on Jumala and.

ESIMENE MUNK. Küll leiad — rahu.

KOLMAS MUNK. Ei. Vihkan rahu. Võitlust ihkan. Teda jälle leida.

TEINE MUNK. Vend vihkab rahu. Ja Kristus soovis seda igale hoonele. Siin kojast peaks see ikkagi valitsema.

KOLMAS MUNK. Kus elu, säääl puudub rahu.

ESIMENE MUNK. Vend küünlatulel lõeteri nopib.

KOLMAS MUNK. Las kustuvad küünla-tuled . . .

TEINE MUNK. Las koidab hommik, leian rahu.

ESIMENE MUNK. Tõuseb päike, on mööda melankoolia.

KOLMAS MUNK. Siia ei valgu ta kiir. (Vai-kus. Küünal kolmanda munga lauakesel kustub).

Tookord tuli ta lilledega, erkpunastega. Ula-tas, ja oks üksik jäi tema kätte. Jaotus, mõitlesin: osa sulle, teine — suurem — mulle. Ning eemal säääl haljendas mets, veel eemal hallendusid pil-ved. Tulikuumuses õhetus mu veriroosa roos ja mu rind ühes sellega. Ent nüüd istun siin pimeduse jaheduses palavate mälestustega erk-punas pakatavast lillest ja lilleneitsist, metsade Sinisirjest.

TEINE MUNK (kustutab küünla, seisab). Rahu olgu teiega, vennad! (ära).

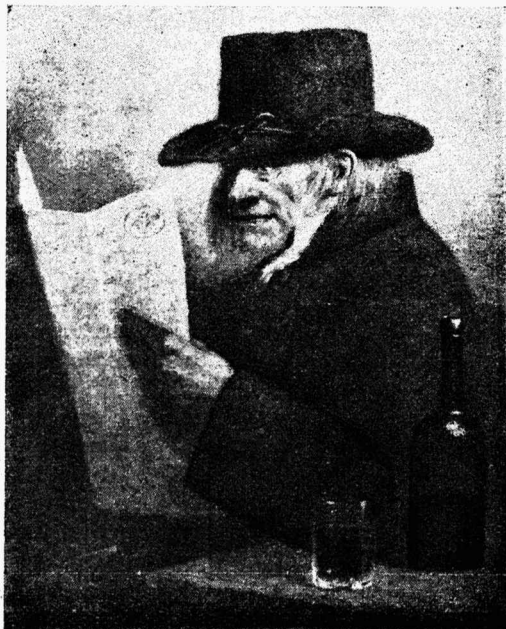
ESIMENE MUNK (järgib.) Rahu, rahu . . . (Kell lööb 12).

KOLMAS MUNK (üksi, viivitades). Vagat-segu need, kes pole tunnud armastuse vägevust, kes pole kuulnud hingede salapärasest helinat. Pugegu peitu selliste seinte vahele viimsed arad ja põdurad. Siin kõdunegu nad. Kuid mina, kelle põues on punane tuli, ei sobi siia. Veel täna sülelen ma metsneitsit, lillede Sinisirjet. Ja kui mu õnngi oleks türiku kui tänane öö, loit-leks siiski igavese valguse kiir mu eluteel. Ao valgusel redun ma siit sinna nõmme algamaks uut elu, täis õnneunistusi. Säääl haljal murul

tantsib ta lõusvale päikesele. Mõtleb ta minule, unistab? Kesteb . . . teaks! (kuuldub mingisuguseid salapäraseid hääli, ka kukelaulu). Ennem kuke kolmandat laulu vabanen mungamantlist, erustun. Vennad jäävad. Ärkavad ja otsivad valuleva hinge jälgi. Leiavad? Leidku . . . Loodan mõistmist ja — andestust. Aga seadus! Seadus, seadus, sõna . . . Tahan siiski vabandada seadusest, sest vabanduda võimata. Ruttama

On uus kuju, uus ja elulisem nendest. (Osutab kujusid seinale. Paus. Munk on mõttes. Kuke- laul). Hääd hommikut, see ilm, see nukker närbumiskoobas! (Viskab mungamantli. Tasem). Hääd hommikut, inimvelled! Olge tervitet lõelungimisteedel! (Tasa). Olge tervitet kõik — kõigis! (Ära).

Vaikus. Kukelaul. Muid hääli. Vaikus. Kella- löök.

Hoffmann: Eesti taat.

peaksin, hommik ligineb. (Vaikus. Hakkab koitma. Munk jääb mõttesse. Kukelaul äratab teda). Jääge terveks, kivised seinad, jääge terveks, yagad vennad! Rahu soovin teile ja tormi enesele (sammub ukse poole, vaatab ringi) Liginen enese jumalusele, lähen varjust valguse riiki. Andestagu taevas, et olin eksiteel, et lootsin kummardus- tega saavutada Kõrgeima ligipääsur. Andestagu Kõrgeim, et luband leida teda siit. Andestiagu kõik mulle kõik: olen leidnud teise tee Jumala järgimises, olen leidnud uue otsitava, olen leid- nud uue tee, mis otsitavale juhhib. See tee viib mind siit (uksel). Viimast korda astun üle selle künnise, viimast pilku heidan neile kujudele.

Teine pilt.

Lage paik männimetsas. Keskel — suur kivi. Kivil istub loorkleidistet rukkilillesinisesse Sini- sirje, seab lillepärge pähe ja laulab. On ilus suvine päikesetõusuhommik.

SINISIRJE (laulab): „Laula, laula, suukene, liigu, linnu keelekene, helise, südamekene!“ jne.

METSNEITSID (õrnalt riietat tütarlapsed il- mumad tantsitsedes kivi juure piirates selle pool- ringina).

SINISIRJE (vaatleb neid. Kuuldub metshald- jate tantsumuusikat).

METSNEITSID (tantsivad ümber kivi. Tantsu lõpetand, taanduvad vähe ja asetuvad poolringis murule. Päike lööb säralt metsaladvad. Puud kahisevad nõrgas tuules).

SINISIRJE. Nii, mu neitsid, nii, lõbustage ja lõbustage mind. Loodus lustitseb kaasa. Lehekesedki tantsiskelevad ning rohukesed painutavad päid.

METSNEITSID (tantsivad veel oma lauluümäina saatel, ent vähem endisest. Jälle istuvad poolringis käsikäes).

SINISIRJE (unistavalt). Olete kuulnud igatsusest midagi, öed?

ÜKS METSNEITSI. Igatsus? Ei, Sirje.

TEINE METSNEITSI. See on vist kusagil kaugemal.

SINISIRJE (endamisi). See on tõesti kaugemal. Olete kuulnud armastusest?

ESIMENE JA TEINE METSNEITSI (liigutavad eitav-kahtlevalt pääd).

KOLMAS METSNEITSI. Olen, olen kuulnud.

NELJAS METSNEITSI (imestavalt). Kuulnud? Olen näinud armastust, Sinisirje. Aga...

TEINE METSNEITSI. Missugune ta oli?

NELJAS METSNEITSI. Ta kadus mu käest, kadus kui õhk ja nüüd ei näe ma enam teda — kusagil. Ta kadus. Mul jällegi pole armastust. Kahju, Sirje, nii kahju, kahju!... (tasa, nukralt). Ja nüüd ma arvan, Sinisirje, et armastus läheb kõrgele sinivarusse, ülesse ja jätab meid männimetsa.

SINISIRJE (tasa). Armastus jätab meid männimetsa...

VIIES METSNEITSI. Oo, kui ülekohtune on siis armastus!

SINISIRJE (mõttes). Ta lubas (heidab pilgu üles). Juba punetab päike. Ent, ei... Võis midagi juhtuda?... (Vaikus).

METSNEITSID (hüppavad üles ja hakkavad hoogsalt tantsima).

ÜKS METSNEITSI (komistab, eraldub ja ligineb longates kivile).

METSNEITSID (lõpetavad tantsu ja asetuvad endiselt).

SINISIRJE. Neitsid, teate mis on valu?

METSNEITSID (koorina). Valu?

ÜKS METSNEITSI. Valu on imelik tõuge, komistus. Mul oli valu. Lõin varba tantsul käbile, ja kohe oli valu. Kohe tahtsin seda varvast suudelda. See on valu.

SINISIRJE. See on valu...

METSNEITSID (jooksevad naerulaginal paarikaupa haljasse nõmme).

SINISIRJE (naeratab nukralt neile järele. Linnulaul lõikab vaikuse lõuendit). Ta peaks ometi. Ta lubas. Sõna... viimisel kohtamisel. On nii ilus vesiselge hommik, ent süda on sumus. Hing härmatub ootuse ja igatsuse sünguses (astub kivist alla, liigub ootlevalt ja vaatleb kärsitult). Kaua pean siin üksinduse ohakpinnal tammuma? Kaua peab värisema haablehekesena igatsev-valulev süda? Kaua? Kaua!... (Lindude rõõmulik šadin).

Kallim, kas tuled —
valude väravad suled?

Kallim, kas tuled?
Kallim, oh tule —
valude väravad sule!

Kallim, oh tule!... (Vaikus).

Pea langetuma ning ootama, mil püstitab põrmust münd tema (laskub künkale).

KOLMAS MUNK (ilmub puude vahelt. Vaatab otsivalt. Astub Sinisirje juure. Õrnalt, tasa). Mu Sinisirje, mu pärgpää, mu olemus, mu mõte, mu kõik (laskub põlvili Sinisirje juure). Mu lembene, sa nõrkesid ootuses. Ma tean, tean mis tähendab oode, mis tähendab — olla ootel.

SINISIRJE (sosinal). Olen ootel (ärkveldub). Sina... sa, mu südame valitseja (rõõmus). Sina — sa tulid!...

KOLMAS MUNK. Tulin. Tulin kui mesilane, kes kannab ilusaid armusõnu lennates õiet õiele. Pidin minagi alistuma ilusale käsulauale. Olen minagi käskjalg selle käsulauaga.

SINISIRJE (õnnes). Kui lohutav, et käsulaud teil selline on ant. Nüüd jääme ikka üksi, see on — kaks.

KOLMAS MUNK. Nüüd jääme kaks. Ei enam võlu mind need mustad müürid. Nüüd olen leidnud tõe, valguse ning sinu, Sinisirje minu.

SINISIRJE (tõuseb). Lähme siit vastu ilusemale hommikule.

KOLMAS MUNK (toetab Sinisirjet. Suudleb). MUNKADE MUST KOGU (ilmub eemal).

KOLMAS MUNK (tasa). See leegitsev suudlus. See põlev rind. See on igaveseks valguslaternaks... (jahmatades). Aga — kes mõistab seda? Mõistab... mõistavad n e m a d (viitab munkade mustale kogule)... Mõistavad ja andestavad n e m a d?

SINISIRJE (silmas ehmatades tulejaid).

KOLMAS MUNK Mõistab... (langeb Sinisirjega künkale).

MUNKADE MUST KOGU (piirab armastajaid. On kuulda nende märguhääli).

KOLMAS MUNK (katkuliselt). Kristus leidis armastust... langenud Magdaleenas. Mina? ... Miks mina ei või, ei tohi kallistada kabuneidu, miks ei lubata mul süleleda süütut Sinisirjet, miks ei või minagi armuda metsneitsis.

MUNKADE MUST KOGU (on piirand nad).

KOLMAS MUNK. Kõik on lõppemas, kõik lõpeb...

SINISIRJE. Veel mitte.

KOLMAS MUNK. Kõik, kõik on lõppend, lõppend enne algust.

MUNKADE MUST KOGU (vangistab kolmanda munga).

KOLMAS MUNK. Võta vastu see tundmuste ohvrituluke, mu Jumalate Jumal.

Võta vastu see ohvritule suits, avar Jumala ilm! ...

Kolmas pilt.

Metsatuka serval tuliriidal seotuna KOLMAS MUNK. Tuliriida juures on abt, mõned mungad ja kogunend rahvas. Kaugemalt paistab klooster. Öhtu. Päikese viimsed kiired tantsivad metsa ladvul. Kuuldub kloostrikellade aeglast helistust.

ABT. Süüdate!

SÜÜTAJA (seab süütamist).

ABT. Või soovid palvetada — oma hinge eest?

TULIRIIDAL MUNK. Palvetada? Ei! Olen valmis.

ABT. Süüdate.

SÜÜTAJA (süütab).

ABT. Soovid, et meie palvetaksime sinu eest?

TULIRIIDAL MUNK (tõrjuvalt). Palvetage vaid eneste eest. Olen valmis.

ABT. Süüdate!

SÜÜTAJA (seab tuld). On süüdat.

ABT. Sooviksid, et mõni vend palvetaks.

TULIRIIEAL MUNK. Palvetagu — enese eest. Valmis... Süüdate!

ABT. On süüdat?

SÜÜTAJA. Süüdat!

TULIRIIDAL MUNK. Süüdate, süüdate ja palvetage... Palvetage ohvrit kandes oma Jumalale. Minu aurava vere ohvritulle nõrgudes laulge kiitust ning ülistage oma Jumalat ja endid oma tegudega. Saatke palvelusi kõrgele, tänu-likke palvelusi (vaatab leegitsevale riidale). A-ah, olete valmis... tänan teid... tänan teid... Aga — saatke ka ohklevaid palvelusi, saatke ahastusigi tulest ja (vaatab üles) päikesest kiirga-

vasse sinitaeva. Läkitage neid sinna veripuna-sele Jumalale, nõudjale suitsevat inimverd (tase-m). Olen ju temast taganeja — tal on õigus — ent ma leidsin ju t e m a . . . Oo, kõik tundja, ma leidsin oma suurjumala.

ABT. Pühaliku töotuse murdja tee viib tuliriidale.

TULIRIIDAL MUNK. Pühalikuma töotuse, suursõna murdmine viib häbistavale vindumisele, elu-surma vahemaale. Ent — täna hukun ette-vaatamatuse ja kaksiksõna karidel. Kuid ma mõistan teid, vennad mu endised. Palvetan teiegi eest kuni hinge matab suits. Te mind ei mõista, mõistab vaid üks ja seegi n a i n e . . . Andestab ta mu alistust, saatuse tunnustust või taunib, et joon valukarika ja kaon... (ägedes) ohvri-suitsuna oma endisele Jumalale. (Leegid lõõmendavad, suits püüab surejat varjata).

KEEGI RAHVAST. Varssi vabaneb hing.

TEINE RAHVAST. Tõuseb suitsuga pilvede poole.

(Kloostrikellad helisevad valjumini, kiiremini. Päike loojub.)

ABT. Suursilmapilk saabub.

TULIRIIDAL MUNK. Saabub... Ei, mõõdub (vintsleb tules). Oo-i, tuli! Hõõhh!... Riiva, riiva mind tuli! (rebib rinna paljaks). Riiva seda rinda, põleta, sa inimesele ant häätegiija — valgus, soojus... Kõrveta mu amimuhõõguvat südant, kõrveta seda välispinda, sest sees on leegitsemas suurem tuli, suurem ning kõrgema kuumusega. Süda, mis lakkab varssi tuksumast, on leegitsend palju — palju suuremas loites. Tuli, mis te, inimesed, siin süütasite, ei haigesta mind. Ei! Ma ei karda seda vinduvat tuliriita, sest põlesin seesmiselt kuumemas-kuumemas ääsi-tõmbes... Too tugev rind maadleb veel tuli-leekide kuumade käsivartega. Mu — Jumalus, hing ligineb sulle (nõrkedes). Ma... lä-ämbun... Suits katab silmi, ent... näen siiski. Näen ime-teldavat helgust... tunnen... näen teda... oma o m a näen ma, oma sinilillelist Sirjet, Sini-sirjet (elustunumalt). Ta tuleb — leegioniga. Mu metsalill, mu elu! ...

(Tuulepuhang pillab parve maisitikaid tulle. Tuli kustuneb. Suits katab ümbruse. Suitsus rüselevad mungad ja rahvakogu. On kuulda abii hädalisi hüüde ja muid hääli. Pimeneb).

SINISIRJE (ilmub erilise valgusjoa saatel tuliriidale. Ta rõõmuhäältel vaikib rüselm).

TULIRIIDAL MUNK. Jumal on jõuline, kui ta on Jumal, kui ta on Suur Suuruses.

KEEGI RAHVAST. Suurus on jõud, suurus on Jumal.

SINISIRJE (tõstab munga tuliriidal üles).

MUNK TULIRIIDAL. Igas suuruses on oma Jumal!

SINISIRJE. Nüüd lahkume siit, läheme kaugele, kaugele sinetavasse sammalmetsa.

MUNK TULIRIIDAL. Tulest läbi, tule kaudu käib armastuse tee.

SINISIRJE. Tules pühitseme omale tuleviku tallermaa.

(Riidalolijail helgib eriline valgus. Kaugemal — mustad inimvarjud).

Rud. Lepvalts: Linoollõige.

Ago Jõger.

Öine retk.

Tulen Su juure kesk öiseid varje,
aovalget laulu kurba,
kesk hommiku hallust ja udude sina
kesk tuuli ja niisket nukrust. —

Veel uinud Sina, mu südamelind.
Pea elu tuleb ja käed Su
suudlusse kirglikku suleb.
Pea elu tuleb Su unelmi
ja kevade ilusal tunnil.

Ja seisab seni Su pilt minu ees,
Su kaju, Su liha, Su veri.
Seni igatsen Sind —
ma hulkur kesk elu —
Sind armastav jätmata vari.

Kui ei näe Sa ka mind, —
kui ka hall on mu päev,
tuikab süda mu Su verega kaasa;
ning unelmis suudlen Su valge käe
ja korjan su pilkude laasta.

Senni minu veel armas,
läbi hommiku udu
Sinust unistus, nukker ja pudev,
uinu mu valu, mu igatsus ja
mu armastus vägev! . .

1927.

Hõimurahva kolm tähistest.

Ikka on kunstiteoseist pälvind suuremaid hinnanguid need, milledes kajastuvad autori ajajärgu ühiskond, ideed ja hing. Neid loetakse kui kaas-aegse dokumente elust, kui tükikest ajalugu isiku masstaabis: nendega püütakse mõõta oma elamusi ja neid mõista neisse süvenedes.

Kui **Arvid Järnefeldti** — „**Isamaa**“ Soomes 1893. aastal algava kirjaniku esikromaanina ilmus, „siis oli see oma haaravate väljenduskäändude ja oma ilma-vaateliste otsingute ju veendumuste pihtimusega sündmuseks Soome kirjanduses“ (G. Suits)

„**Isamaa**“ on läbilõige noore üliõpilase, ideelise ja ilmavaatelse otsingu palangust. Teda koltustab enesetunne, kutsuvad teadused ja ideed, kõrged kutsed — kuid ta armastab kodutalu ja isamaja, kuhu isa teda pärijaks ja peremeheks tahab, tal on sellestki raske lahkuda. Kaua kannab eneses mõtteid: kas isatalu või isamaa? Mõlemad vajavad tööd ja jõudu. Võidab siiski viimane — Heikki Vuorela pühendab end isamaa teenistusse, ütleb lahti kodutalust ja pärandusest.

Heikki Vuorela on kahtleja ja otsija hing. Teda ei rahulda väiksed igapäised üliõpilaselu sündmusekesed, ta otsib elult sisu, kõnnib filosoofide ja tõeapostlite teid — kord Leo Tolstoiga käsikäes õiguslikkuse poole, kord Arthur Schopenhaueriga sügava pessimismi metsa. Aga elu ei lase end juhtida Tolstoist ega Schopenhauerist — ta läheb isene rada! Ning Heikki Vuorela temaga.

Tee viib vahest soodele, vahest küngastele, on raske ja kitsas — kuid Vuorela ei hukku: tema eesmärk viib kaugemale, isamaa-armastusele, patriotismile ja kodumaa arengu edasiviimisele.

„**Isamaa**“ on üks eetilisemaid ja aateküllasemaid, kuid ühtlasi ka kunstipärasemaid raamatuid soome kirjanduses, ta on tihe meeoleult kui ka stililt, ning omapärane — **Gustav Suitsi** meisterlikus tõlkes on see omapärane täielikult säilinud.

Meile kui hõimlasile peaks „**Isamaa**“ huvi pakuma ka veel sellest küljest, et tema kaudu tutvume Soome ärkamisaja eesvõitleja Snellmanniga, kes oli samune äge rahvustluse ja vabaduse eest võitleja nagu meie **C. R. Jacobson**.

Mida „**Isamaa**“ aastakümneid tagasisest Soomest, seda **Juhani Aho** — „**Panu**“ aastasadade tagusest Soomest: suur ühiskondlik, kultuurajalooline läbilõige paganuse lõpu ja ristiusu saabumise ja võidule jõudmise päevilt Karjala mail.

See on Aho ainukene realistlikumaid töid, mis täis jõudu, hoogu ja plastilikkust nii kujutustes kui ka keeles. „**Panu**“ tõi Ahole tunnustuse isegi tema vaenlaste poolt ilmumise korral, sest polnud senini midagi sarnast soome kirjanduses ilmunud.

„**Panu**“ loomises ilmneb tugevasti Aho fantaasia ja kujutlusvõime suurus ja sügavus, sest õieti on ju kogu aine fantaseeritud mineviku muinasjuttude ja ajaloo andmete põhjal. Kuid see fantaasia on lihav, eluline, reaalne fantaasia, mis oma peenete tähelepanekutega ja kirjeldustega kaugest hallist minevikust üllatab, toob su ette elavatena vanad Soome ja Lapi taigurid ja nõiad, nende iseäralised nõidumisviisid ja kombed, nende võitlusevõtted, nende hingeelu, metsikuse, harimatuse ja kultuursuse, iseäranis selgesti aga vana soomesugu rahvaste loodusliku positiivsed ja negatiivsed küljed ja nende mõju toleaeagsesse pagan-rahvasse.

Leidub huvitavaid ja kütkestavaid kirjeldusi loodusrahva küttemisjuhtumistest ürglaantes, ohvritalitustest, pidutsemistest, naimisest ja teistest toiminguid. Päätegelane on kuulus ja kardetud Korpivaara teadijas (nõid) Panu, tema vastaseks ristiusutooja kirikõpetaja Martinus Olavi. Need on „kaks kõva kivi“ — nagu öeldakse — mõlemad tugevad ja oma võimete päale uhked. Kord neab papp Panu, kord Panu pappi. Kogu eluaja võitlevad nad, kuni võitlus lõpeb Panu kaotusega ja tema kui nõia tuleriidale saatmisega.

Aga ka mitte ainult võitlus usu pärast pole käsitatud „**Panu**“, vaid siin on antud kõrvaltgelaste ja rahvahulkade kaudu terve toleaja eepos, igakülgne ja täielik rohkete sündmuste, situatsioonide ja miljöode kujutamises. Leidub eriti häid ja mitmekülgseid põhjamaa talve kirjeldusi, tuiske, torme ja heledaid kevad- ja suvepäevi ürgmetsas või järvel.

Eks ole ju sellel nii mõndagi ühist meiegi muistsete esiisade elu ja tegevustikuga, nii et „**Panu**“ muutub kogu soomesugu rahvaste muinasusu eeposeks. Mulle sageli tuletab „**Panu**“ meele meie **Andres Saali** jutustusi „**Vambolat-Aitat-Leilit**“. Olgugi, et need on mitmeti nõrgemad „**Panust**“, on siiski sarnanevaid jooni märgata. **A. Anni** tõlge on hääd ja täpne. On loodud või laenatud soome keelest otsekoheselt hulk uusi sõnu teatud mõistete täpsamaks väljenduseks, nagu „**loits**“ „**taig**“ jne., mis aina rikastavad keelt.

Täitsa vastupidiseilmeline on kolmas soomlaste tuntum raamat **J. Linnankoski** — „**Laul tuli-**

punasesest lillest.“ See on kaugel ühiskonnast, ta tegeleb vaid Olavi subjektiivsemate juhtumuste, elamuste ja vahekordade aruteluga. Mehe-naise vahekord, selle probleem oli leidnud „laulus“ põhjalikuma käsituse, nooruse armastuse palavus, ülevoolavad tunded, tugevus, sitkus ja vahvus on see, mis hoovab välja „laulu“ lehekülgedelt ja teeb meeldivaks Olavi peaaegu don-juaniliku juhtumistotsemise.

„Blada vaid armastusele!“ on Olavi põhimõte. Ta peab ikka järjest leidma uusi tütarlapsi, keda armastada, keda hellitada, kellele olla hääd. Ja seda ainult sellepärast, et tal on armastav hing, ta on loodud armastusele, ning nii saabki sellest teosest vaid armastuse ülemlaul — nagu ütleb Helmi Setälä.

Kuid kes palju armastab, peab ka kannatama. Elu karika põhjani tühjendanud, hakkab Olavi tundma piina iseenese ees, elu muutub talle kibedaks, tekiavad kahtlused, hingepiinavad hirmuhood, kas ta

üldse suudabki enam midagi. See on psühholoogiliselt täiesti õigustatud, sarnase seisukorrani jõutakse ikka siis, kui elult enam midagi võtta, midagi soovida ei ole. See tekitab tunde nagu oleks joodud mõrudat pärasegast kohvi, kuid ka nagu oleks autor väikseid poolpedagoogilisi niidikesi „armastuse ülemlaulusse“ tahtnud kududa.

See aga ei sega maitsmast „laulu“, tema kerget, rütmilist ja voolavat stiili, mis küll kohati tõlke tõttu õige tuntavalt kannatanud, tema suurt elujatavat, optimistlikku ilmavaadet imestamast, mis otse haruldane soomlase kui põhjamaalase kohta, sest „Laulus tulipunasesest lillest“ hõõgub kohati lõunamaiste autorite (vahest G. D'Annunzio) taolist armastuse lõõma ja elu. Teda on võrreldud mitmeigi Skandinaavia suurteosega — kuid eestkätt tuleb võtta teda siiski kui kunstiteost iseeneses, meeldivat ja meelitavat.

Karl Ehrmann.

„Valencia“ motiividel.

I. Sünnisajangu laul.

Lööb närviliselt, tõmbleb tuiklevalt kahekümnenda sajangu tuiksoon.

Konfertilisteks verelibledeks Black Bottom, Shimmy ja Charleston.

Inimen tantsides unustab vaid, et paljud nälgivad, söögita, paljajalu.

Unustab muugi — ühiskonna, riigi ja rahva; oma leinava südame, mure ja valu.

Ajaloo ahjudes praetud mõtted ja aated — olla vaba, kõigiga jagada end.

Kuid kõikide kärsituis hingis rabeleb urgitsev mürgine lind: madal ta lend.

Inimen sajangu selle ühte vaid jumalat orjab ja vaevates teenib — RAHA.

Miljonid sünnivad sellele, võitlevad, surevad, langevad võideldes maha.

Ei sel enesetapjate sajangul enam inimen laudkirstuga aeglaselt lasku hauda, vaid ise — aeroplaaniga sinna lendab, suudleb surseski „truudust“ = püssirauda.

Meelatud rahvaste rahvad kuhu võitlushüüu ja vabadusaataga kipute?!

Kõik ju marukoertena jooksete järel vereleegiliste, tuules lipendavate lippude.

Flirt hiline õitseb ja truudust ei ole, sest kõigil lemmikuid, südameid miljon.

Teatrid ja kinod: — tühjad „hobuste“ tallid. Kõikjal, kõrtseski laulab jumalik lind — gramofon.

„Kõik oleme sõsarad-velled!“ (Hm!) — s. t. pead pügama sõpra, varastama teineteise eest.

Õiglust, usku ja usaldust, Jumalat pole! Samuti a u s a t naist ja meest.

20-nes raua, vabrikute sajang! — Karjerismi ja kergemeelsuse suurim saavutus,

k u s on sinu sisu, õiglus, truudus, tunne ja hing?! Kes ütleb? Kes? Kus?

II. Sünnisajangu laul.

Rabeleb

kakskümnes kärsitu, nukrameeleline sajang . . .
Ajaloo raudse, verise ratta viimne kodar
rauast su ihu, kuid terasest nõtkuvam hing.
Vaid „muusika saatel“ (!) veel inimen unistab — : tunnete palang.
Järeljätmata taob ajakella tundide vasar . . . —
kaugusse, vette ja õhku! Elule kitsaks jäänd mullane ring.
Masinad, muusika, sõjad, täägid, tankid, veri ja viin!
Inimen ajas ja eneses kinni — ripub. Rõõmgi mõnele piin.
Enesest lahti ja üle ei saa — kirk piitsutab. Kõrtsid, kinod ja baarid . . .
„Kas vabriku korstnate mustas suitsus siis tõesti tantsivad inglite paarid?“
Trammid, tankid ja autod ja raadio, rongid, kahurid, rutt!

Tuhanded naeravad, tuhanded nutavad, tuhanded tantsivad,
miljonid võitlevad, surevad, miljonid joovad ja nälgivad . . .
Ahhh . . .

See on kakskümnes sajang ; kakskümnes sajang kui muinasjutt.

Autod.

Just kui jõhkrad ja näljased, kraaksuvad kaarnad
mädanend raibe juures ridastikku reas
seisavad tänaval autod — läikivad, mustad.
Üksainuke, punane äraeksind seas.
Mootorid surnd, seisavad. Rattad ei veere.
Miski ei võrise, põrise — polegi ruttu.
Autode sabad — bensiini looklevad maod ei tuuluta
maanteid ja välju, majade, metsade tardund spaleere.
Elutud laibad! — teie saabumist pasun ja vile ei kuuluta,
teie seisate, lenda ei rutates valguslaintena uttu.
Autod, autod mustad! — kaugused ootavad ees — lennake!
Lennake jällegi nii nagu lendab mu mõte — vennake!

Väikelinn õhtul.

Madalad, mannetud majad tänava müüriks.
Lööbakil seisavad nagu karikatuurid üksteise reas.
Kiriktorn kesk linna kui kaugele taevasse tüüriks.
Tähtede kuningal — kuul — kroon kollane peas.
Tuul kõigutab luuke ja väravaid. Pagari silt
õudselts kriuksub ja kiunub. Kusagil i n i m e n
ruttab. Haugatab koer. Varjud. Pime ja räpane pilt.
Säravad üksikud aknad ja tuled. Surevad hääledki vaikusen.
Kusagil keegi viiulit kiigistab. Veel luksepp viilib.
Lällutab joobnud joomar, ent kõnniteed kärnased, kitsad.
Tänavaid, ümber nurkade sõber ainsa sõbraga hiilib
— pimedus tuulega. Vastu akent puu lehitu vitsad.

Võrus, 23. II. 27.

Kitsede pidu.

Üks naine astus hoovi ja tõmbas suure värava mõlemad pooled pärani. Nähtavale ilmus kõrb hobune, kelle nina puudutas peaaegu uulitsapori.

Noored kitsed, aetud uudishimust ja väljapääsu lootusest, lähenesid väravale. Uulitsal nägid nad kraami-

keegi neist ei pälvinud sarnast huvi kui praegused.

Naine sarnanes häälelt kadunud perenaisele, keda nad ei suutnud unustada. Mees oli sõbraliku käega — hakkas kohe hoovi saades nende kuk-laid silitama, selle asemel, et kraami

K. Oksermann: Linoollõige.

koorma, mille kõrval seisis pikk, kõhn ja küürus mees.

Mees nõõtas hobust ja vibutas ohje.

Kraamikoorem veeres kolisedes õue.

Kitsed taganesid aupaklikult, unustades täielikult uulitsa ja kogu välisilma, mille järele olid igatsenud kaua aega.

Nad peatusid eemal, liigutasid omi lühikesi sabu ning vaatasid küsivalt üksteise otsa: Kes siis need on?

Olid näinud mitmesuguseid inimesi, — uulitsal, luhal ja õuel, aga

vankrilt maha võtta. Naine kisas kõval häälel — vahest oli see nende vastu ülesnäidatud õrnuse eest. Inimesed on ikka õelad.

See päev osutus kitsedele uue elu alguseks.

Igav ja lohutusetu oli olnud senine elu. Neid peeti laudas kinni kui metsloomi. Harva nägid inimest — üht vastikut naist, kes tõi aegajalt heinu. See ei osanud — või ei viitsinud? — silitada nende pakitsevaid sarvenukke, mis kasvasid päevpäevalt suuremaks ning vajasisid süütmist, hõõrumist, tönk-

simist. Polnud võimalust ega lusti muud teha, kui taguda neid vastu üksteise külgi. Nad tegid seda peaaegu vihaga, sest elu näis neile kibedana.

Sellejuures jäi arusaamatuks, miks ei olnud näha kunagi vana perenaist ning kuhu oli jäänud valge emakits? Nad olid mökitanud üksteise võidu, nii et kurgud kibestusid ja jalad väsisid ära. Ent miski ei aidanud. Tuli leppida oma saatusega.

Nüüd muutus elu, seda oli tunda ja näha. Uued elanikud olid tulnud majja. Oli valgust ja vabadust. Kogu päevad lasti neil hulkuda, ainult ööseks aeti lauta. See elu meeldis, näis muutuvat koguni kordkorralt kenamaks.

Päike tõusis hommikul lõbusana voltpilvede vahelt ning pani kraavi-rohu ja heinamaa särama. Puude all olid pikad mustad varjud nagu mahapillatud inimriided. Katused läikisid siniste päärättidena, aasad roheliste väljadena. Loikudes, mis tekkinud sügistest vihmasadudest, peegeldus sügavsinine taevas mõne hõbehalli pilveveeruga.

Enamasti olid nad nüüdki üksi, inimestest mahajäetud, loomade ja lindude seltsis. Aga niiviisi olla oli enam meeldiv kui vastik. Nad võisid vabalt liikuda, kuhu süda iganes soovis. Võisid olla hoovis, ent ka väljuda väravaaluse kaudu.

Hommikuti viibisid ikka tükk aega hoovis, enne kui läksid uulitsale hulkuma. Otsides ja tuhnides, oodates ja mökitades seisid või liikusid nad. Janunesid piima järele, mida olid saanud uult peremehelt paar korda. Aga keegi ei vastanud nende hüüetele, keegi ei väljunud majast.

Perenaine oli päeval ikka kodunt ära — hommikuvara läks, õhtuhilja

tuli. Kus ja milleks ta käis väljas — seda ei teadnud nad. Peremees viibis üksi kodumail. See oli täiesti laisk inimene, nagu noored kitsed peaveendusid. Ikka magas ta kuskil — ükskõik kas toas või väljas heinamaal

Ent ta ei olnud sugugi halb inimene. Ikka jätkus nende jaoks ta sügavaist koobassilmadest lahketa pilku ning laiast, haigutavast suust sõbralikku häält. Kitsed hüppasid peremeest nähes rõõmsaina, poksisid ta põlvi ning ronisid ta najale üles nagu koerakutsikad. Mees patsutas nende lagipäid, pistis midagi söödavat neile suhu ja astus pikkamisi edasi, päd krae vahele tõmmates.

Kitsed jooksid tükk maad temast ette, jalgu vastu maad põrutades, sarvenukkidega üksteise külge müksates. Seni kui peremees järele jõudis, olid nad roninud mõnele majaveerele või kivile, oodates ja kuulates oma kõrgel seisukohal.

Nad armastasid seista maja õhukestel küljelaudadel. See pakkus vallatamisvõimalust, mis neile väga meeldis. Üksteise võidu kargasid nad majaveerele, kust katsusid teineteist sarvejuppidega maha tõugata. Kukkudes ronisid jälle kõrgele lauale tagasi, päd väljakutsuvalt, taplushimuliselt ette sirutades.

Ikka kahekesi, ikka koos — nii hoovis kui uulitsal, nii keset uulitsat kõndimas kui aiaplangi ääres rohtu kitkumas, esimesed jalad aiateivastel, päd aia vahele surutud. Kui kauges üks, mökitas see teist kutsuvalt järele. Nende vahel valitses ikka hää läbisaamine. Nad olid kui kaks sõpra, kes koos jaganud nii oma kurbuse kui rõõmu päevi.

Maa oli sageli valge nagu lumes. Ööhärmad muutsid! rohu krõbedaks ning heinakuhjad luhal mustavaiks nagu sõnnikuhunikud. Siis tuli esimest lund, mis mähkis kogu ümbruse otsekui linasse. Pori külmas krõbedaks.

Kitsed ei hoolinud lumest, külmast ega aiaplankidest. Nad püüdsid igast august läbi tungida. Käisid koridorides ja kuurialustes, ronisid vankritesse ning väljakäigukohtadesse, tallasid heinamaadel ning aedades. Nüüd ei olnud sarnaseid sulgumisi ja keelde, nagu suvel, kui nad olid noored jõnglased.

Nüüd olid nad paremas kasvueas, täis tervist ja lusti. Nende kehad näitasid augevat suurust, jalad sale dust ja nõtkust.

Ent meheiga takistas vaba väljapääsu kodust. Väravaalune, mis oli läbipääsu teeks koduõue ja välisilma vahel, oli muutunud kitsaks. Suurt vaeva nõudis säält läbironimine.

Pistsid pää läbi, ent väravaalune tundus nii kitsana, et tõmbasid pää kaheldes tagasi. Kuid uus viiv tõi uue julguse. Nad venitasid end nii kaugele, et keha jäi kinni maa ja värava vahel nagu tropis. Kõrge ja tugev selgroog oli päämiselt selles süüdi.

Pidi oskama paenduda ja küljeli käänduda, pidi end nihutama ja ronima, et pääseda välja ja sisse. Iga väljaminek või sissetulek nõudis nende turjadelt tüki karvu. Hoovi jõudes laskusid pikali ja puhkasid. Juba väsitas elu.

Värava taga liikusid mingisugused mustad mügerused. Kitsed hiilisid värava juure, üks ees, teine taga, ja laskusid esimestele jalgadele nagu joo vad kaamelid. Need olid peremehe

jalad, kes tuigerdasid siia-sinna. Mispärast kargleb ta sää! Miks ta sisse ei tule?

Kitsed tahtsid hakata juba välja ronima, üks oli kõhuli värava all, teine ootas korda. Aga siis avas peremees jalgvärava ja ilmus hoovi.

„No, teie siin!“ imestas tulija ja sirutas käe nende kukalte järele. Las silitab! Kitsed muutusid kadedaks ja tõukasid teineteist eemale, et peremehele lähemale pääseda.

Aga peremees ei silitanud kumbagi, kaldus otseti ja tagurpidi, vajus vasakule ja paremale nagu puu tormis. Ta oli kannud ikka pääd õlgade vahel ja rinna pääl, aga nii küüras ja saki line ei olnud ta kunagi.

„Ossu, Ossu, Ute!“ kutsus ta. Hääl oli võõras, aga siiski miskipärast armas. Nad järgnesid peremehele, kes lõhnas ebameeldivalt. Lootsid, et saavad midagi söödavat, sest kutse tuppa ei lasknud teisiti oletada.

Toas olid nad varemgi käinud, ka peremehe süles olid istunud ja kuulunud ta juttu — sellepärast ei tõrkunud suuresti, kui peremees neid ükshaaval sülle võttis ja kallistas. Alles siis, kui peremees midagi läkastavat, kibedat tahtis suhu kallata, tarvitasid nad kogu jõudu ja pääsesid sülest maha.

„Oi teid, sunnikuid! Ei võta viina vastu! Pakuks keegi mulle seda!“

Ta viskas mütsi ja palitu maha ning hakkas kitsesid mööda tuba taga ajama. Keset tuba seisis laud, ümber ringi oli palju ruumi. Kitsed jooksid ees ja hüplesid, peremees kõndis taga ja sirutas asjatult käsa.

Pöörane lust valdas kõiki. Kitsed tagusid sarvejuppidega üksteist, jooksid tormi isegi juba peremehe pääle.

H. Mugasto: Linoollõige.

„Jätke, kuulete!“ Muidu viskan teid välja... Ah, teie ei kuulegi... Ute, Ute, Ute!“

Üks kuulis sõna. Siis rahustus ka teine. Üksteise järele lähenesid peremehele, kes otsis kapist midagi. Siit said leiba, võid ja muid toiduaineid. Kitsed sõid aplalt ja rõõmutsesid.

„Tule nüüd siia! Egas ma sulle midagi tee. Joo, see on ju heal!“

Peremees kukkus istuli, kui ta sülle haaras kangekaelse looma. Nüüd võis ta aga tugevasti võtta ümber kitse ja toppida sellele pudelikaela suhu. Kits tundis pöörast kõrvetust kurgus ja ta rabeles surmahirmus, meeleheitliku jõuga. Teine kits seisis eemal ja määgis kogu aeg. Siis aga tundis suurt häameelt, kui teine sülest lahti pääses.

Mõlemad vahtisid akende poole. Tahtsid välja. Kartsid uut kallale tungi. Peremees oli ikka olnud mõistlik ja sõbralik inimene — kuidas nüüd nii pööraseks läks?

Peremees ei tõusnud ega tulnud enam nende järele. Ta istus ja kõneles endamisi:

„Keegi ei hooli minust, keegi ei armasta mind... isegi kitsed...“

Ta jõi üksi ja pomises. Kitsed seisid ukse ees ja nägid, kuidas ta kordkorralt ettepoole vajus. Viimaks lamas ta kapi ees nagu kahekorra käänatud riidekangas.

Vaikus valitses majas. Kell tiksus seinal. Mees kõrises nagu karvane koer põrandal.

Kitsed muutusid kordkorralt julgemaks. Esiti nuuskisid ja tuhnisid nad mööda tuba, siis tonkisid sarvedega peremeest, kes selle päale jõrises:

„Oot, oot... ma... tu...“

Niisugust mütsakat poksida? Ei pakkunud huvi.

Juba olid kõik asjad ära nuusitud, kõik kolgad läbi käidud. Pikka süngi hüpata ja säält jälle maha — see oli tore. Aga pika päale tüütas see ära. Laua pääl polnud nad veel olnud. Sinna tahtsid ronida, aga see ei õnnestunud esialgu.

Siis võttis üks kaugelt hoogu, jooksis ja hüppas. Korraga oli laual nagu kana ja mökitas. Kutsus ka teist. Nii oli see viisiks: kus üks, säääl pidi ka teine olema.

Teine võttis samasuguse hoo, ent lauale hüpates tõukas teise maha. Vallatuse pärast. Ja nüüd algas üksteise võidu lauale hüppamine ja säält maha lendamine. See pakkus neile haruldast huvi, millist polnud seni veel tunnud. Nad väsisid ja lõõtsutasid, kuni jäid lauale magama.

Kulus nii minuteid. Mees magas musta mügerusena kapi ees põrandal, noored kitsed valgete pesurullidena söögilaual. Aga siis virgusid kitsed mingi kõbina peale.

Perenaine oli saabunud koju. Ta seisatas esiti heitunult uksele. Siis pistis kisama. Raputas meest, kes podises nagu mäda soo. Siis haaras naine ühe malga ja tõmbas nii mehele kui kitsedele vaheldamisi. Kitsed jooksid pöörases hirmus ümber laua ja mõtlesid värisedes: Mis on neile inimestele sisse läinud?

Siis taipas naine ust avada. Kitsed võisid alles nüüd põgeneda. Öuele jõudes lõõtsutasid nad hiiglaväsimusest. Vaevalt jõudsid veel astuda hoovivärava juure, kus olnud nende armsaim koht nii mure- kui rõõmupäevadel. Täna oli olnud neil suurim elamus, kuid miks lõppes see nii kurvalt. Miks lõpeb kõik kurvalt?

Kaks luuletust.

Õdang linnan.

Tänav musta valge joone perspektiiv...
kaduv udustikku; tule gummegutti toonin
risti-rästi katkev, paindub; laine joonin
majade fasaade ühtekokku viiv.

Kurinate kõlin, kilin...
Auto röögahtusi... Ruttu.
Naeru. Viiulite nuttu...
Kihin, kahin voorimeeste saane;
kuskil uikav kisa palagaane,
— algus gondli tilin.

Kotikkraesi... Siidin jalgu;
kollast, sinist, roosa värve —
ergutaman tuime närve.
Rudin lume, kruusa, liiva,
keskel teede kabareesse viiva
inimeste valgu.

Vaid püsima jääb hing.

Aeg mõnitäden muudab pikkamööda
ta hundi lõvvul muurab, kinni katab,
iga ese;

kõik uvve põlastaden hajub, tapab; musta
hauda matab
nii hotentoti, hiinlase kui valge inimese.

Vaid püsima jääb hing,
— mauri, kelti, vikinglase:
tal samane on suhe, ase
ilule, valule, endale
naisele, sõbrale, vennale,
ei lämmastada suuda teda aja ling.

Ent mõistus looming — tulen tungib
pilvi, — Marsi taga:
ta joobnult sõkub, peksab aega vana,
mis surman vaevleb nutab vaid; triumfib
hinge piinajana
ja võitleb surma, saatana ja jumalaga.

Vaid püsima jääb hing
valun, kiren, armastusen,
ta ikka lõõmav igatsusen
rõõmusta, unista, lohuta,
mureden, valuden ohuta,
ei lämmastada suuda teda aja ling.

Edg. Kivilo.

Hugo Raudsepa „Kikerpilli linnapead.“

V. Mettuse stuudio ettekandel „Vanemuises“ 10. märtsil s. a. Lavastaja E. Türk.

Kui noored mängivad, siis on noortel loomulikult õigus ka arvustada, sest iga põlv toob enesega kaasa oma vaimlise miljöö, oma loovad jõud ja kriitikud, kellel vahel juba ühistes oludes võrsumise, arenemise ning tegutsemise tõttu valitseb tugevam vaimline side ja hingeline kooskõla kui vana- ja noorpõlve vahel. Ja tõepoolest, „Vanemuise“ publik koosnes tollel õhtul pääasjalikult noorist, eestkätt keskkoolinoorsoost, kuna puudus pea täieliselt vanempõlv. Ei taha sellest väikesest üksiknähtusest tea milliseid järeldusi teha, kuid niipalju lubatagu siiski: noorpõlv on ja jääb ikka omaette terviklikuks üksuseks — mida rippumatumaks, tüsedamaks ja omailmelisemaks, seda parem.

„Kikerpilli linnapead“ lavateosena ei oma kaugeltki seda kandejõudu ega pinget, mis Raudsepa eelmine komöödia — „Ameerika Kristus“. Ta sisaldab eneses tublisti vähem teravat irooniat ja vaimurikast huumori, ehkki käik on sama hoogne ning lavaline. „Ameerika Kristuses“ toodi lavale esitajaid pea igast seltskondlikust kihist, „Kikerpillides“ piirub see vaid teatava väikekodanlik-tõusikliku ringkonnaga. „Ameerika Kristuses“ puudutati nii mõndagi valusat meie vaimlises organismis — siin heidetakse nalja teatava kilhi omakasupüüdlikkuse ja lühinägelikkuse üle.

Ei saa just öelda, et tükk noortele mängimiseks eriti soodne oleks olnud, arvestades veel sellega, et ta „Vanemuise“ vanemate jõudude koosseisus juba

üle lava läinud, mille tõttu jäljendamishädahoht paratamatu ning ilmne. Igatahes midagi uut ja erilist ei pakutud, teose juures huvitas vaatajaskonda mäng ja mängijate-noorte võimed. Peab otseselt tähendama, et see mõningate puuduste pääle vaatamata rahuldav. Üldine käik tundus isegi hoogsam ja temperamentlikum kui vanade koosseisus. Oli huvitavaid algupäraseid situatsioone ja kombinatsioone ja mõned tõi koguni oma osa paremini ning jõurikkamalt esile kui vanad.

Seebivabrikant Toomas Õilismaa osa oli Art. Hinti käes. Ei või just öelda, et kuju ebaõnnestunud oleks, kuid see ei olnud tema osa. See tüüp nõuab suuremat kuju ja suuremat ning laiemat häälematerjali üldse. Paiguti tundus, et päätegelane teiste varju kippus jääma; kuid selles polnud vast süüdi niipalju mäng, kui selle kuju üldine ilme juba, mis autori poolt ette määratud. Vaino suutis seda päästa vaid oma kehaka kuju ja laia häälematerjali tõttu. Võimatu halb oli ka — grimm.

Truuta, tema naine — prl. E. Mägi — lõi lopsaka, tüseda lihtsameelse kuid harimatu kodanikuproua kuju, kelle huvid oma perekonnast kaugeemale ei ulatu, kuid kes selles tõusiklik-kultuuritus õhkkonnas tundus kodusena.

Tütar Helmi — prl. V. Taubel — läks kuidagi, aga oleks tahtnud siiski rohkem elavust ja temperamentlikumat mängu näha. Intiimstseenid olid mõnikord päris kenad.

Hoopis parem, nii mängult kui kujult oli J. Bergmann linnapää tütre Minna osas. Bergmann'il oli temperamenti ja miimikat ning voolavat mängu; temale näis otse sobivat selle saksiku plika osa, kes oli oma hääle kasvatusesele vaatamata liig pääle-tükkiv ja armuihaldav.

Prl. S. Tamm — proua Kõõseli osas kopecris pr. Markust, kuid teisiti seda osa esitada poleks ka võimalik olnud — ja iseenesest ei saa jäljendamise vastu öieti midagi olla, kui seda maitsega tehakse. Huvitava ja elava ning ninatarga (nagu seda Raudsepa komöödiate tütarlapsed alati on) nelja-viieteistkümnepäevase tütarlapse kuju lõi — prl. L. Laidi, kelle mäng kohati parem tundus kui pr. Mõttuse oma samas osas vanade koosseisus.

Meestüüpidest oli huvitavam peale Õilismaa Kõögertal — J. Aare (Peterson), esitades oma osa algupärase värvingu ja hooga, mis põhjalikult lahku läks Pulsti poolt loodud kujust. Peterson'ist võib kujuneda meile tubli koomik, kui ta oma klassilis-dramaatilist häält lopsakamaks, vabamaks arendab ja liigest deklamatsioonist puhastab. Kokkuhoidlikum tuleks vast olla ka klounilikude žestidega.

Joosep Kõrevares — J. Kraav — tabas täieliselt idealist-egoisti hingeelu, temale omase kindluse, iseteadvuse ja sisemise hooga. Mõningais stseenes oli vast liiasti tagasihoidlik, kuid see ei rikkunud üldist mängu.

Endel, tema poeg — O. Valdes — jäljendas jällegi Põder'it. Kuid Põder tõi selle kuju kaunis monotoonilt lavale. Endelit võib tõlgitseda ka teisiti, ta pole kaugeltki sellane idiootlik noor-filosoof — vaikne lambapää — nagu teda Põder ja Valdes näitasid.

Lõppresultaat on enam kui rahuldav. Puudusi ju oli, kuid meie peame neid ikkagi võtma kui algajaid, kellel puudub aastate lavaline kogemus — ja see vabandab palju ja räägib enese eest.

Väljaandja: Eesti Koolinoorsoo Keskliit. — **Vastutav toimetaja:** Direktor Konst. Treffner.

Toimetajad: K. Ehrmann (tegev toimetaja); Bernh. Ingel, Rich. Janno, P. Kanarik, H. Leeman, Ed. Roos ja E. Springfeldt.

Toimetuse aadress: Tartu, postkast nr. 140. Toimetaja kõnetunnid igal esmaspäeval kl. 17—18' Jakobi tän. 28.

„TÕUSMETE“ tellimiste vastuvõtmise võistlus.

Käesolevaga kuulutatakse välja „Tõusmete“ tellimiste vastuvõtmise võistlus 1927. aast.

Auhinnad, arvuliselt 25, jagatakse välja järgmiselt:

1. auhind — kirjandust 2500 marga väärtuses
enese valikul.	5. auhind — 15 isikule à 5 eriaastakäiku
E. K. K. end. ajak. „Ludismaa“.
2. „ — „Soome-Eesti Hõimualbum“
(300 m. väärtuses).	4. „ — 10 isikule kirjandust toimetuse
äränägemisel.

Võistluste tähtaeg lõpeb 1. mail 1927. a.

„ÜLIÕPILASLEHT“ EESTI ÜLI- ÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

Ilmub 2 korda õpinguul. Tel-
limishind 300 mk. aastas, 150
mk. semestris. Tellimisaadr.:
„ÜLIÕPILASLEHT“, Tartu,
: : : Üliõpilasmaja. : : :

**Pole vabameelsemaid ja rippumatuid
veerge Eestis, kui „ÜLIÕPILASLEHE“ omad.**

E. K. Keskliidu ajakiri „TÕUSMED“ ilmuvad 1927 a.

6 (KUUS) KORDA AASTAS.

*Üksiknumbri hind on endine — 25 mk. samuti on
aastakäigu hind 100 mk.*

_____ *Talitus palub tungivali kõiki levitajaid arved* _____
_____ *HILJEMALT esimeseks aprilliks s. a. ära õiendada.* _____

Kooliõpilastele soovitan šokolaadi parematest vabrikutest (Progress, Stude, Kave, Gloria, Brandmann, ja Glassmann) tahvlites, karpides ja lahtiselt (à 45—400 mk. nael); suhkru kompekke (à 40—400 mk nl.) jne. jne.

HINNAD ODAVAD. // Lihavõtte mune! (à mk. 250 — 1) // HÄÄDUSE EEST VASTUTUS

Tartus, Rüütli tän. 1. IDA MÄLSON Tartus, Rüütli tän. 1.

Noored ja koolide-organisatsioonide raamatukogud!

Teie raamatukogud on puudulikud, kui sääl ei ole noorsoo ajakiri

Tõusmed

1926. aastakäik, mis maksab kokkubrošüüritult 100 marka.

TELLIGE VEEL TÄNA! : : : TARTU, POSTKAST 140.

Iga rahva ja riigi olemasolu ja tulevik oleneb suurel määral sellest, milline on ta tõusev põlv — noorsugu. Ja ka meie. Et see ideaalne, otsiv, tõusev, julge ja püüeterikas oleks, seda tahab Eesti Koolinoorsoo Keskliidu ajakiri

„Tõusmed“

Astudes üle esimese aastakäigu läve teise aastakäigu radadele tahab noorsoo ajakiri „Tõusmed“, nagu varemgi, Eesti koolinoorsugu juhtida meie omapärase rahvusliku kultuuri ja tõsise isamaalsuse juurde.

„Tõusmed“ ei ole mitte ainult noorte ajakiri noortele, vaid ka vanematele, sest temale teevad kaastööd pääle noorte ka vanemad, meie silmapaistvamad rahvajuhid, kirjanikud, kunstnikud, seltskonna- ja koolitegelased, üli- ja keskkooli õppejõud jne. Seepärast on „Tõusmed“ vanemaiski ringkondades loetud ja vastuvõetav ajakiri, eriti aga just neis, kes mõtlevad rahvuslikult ja kellele tähtsuseta pole kasvava põlve maitse ja tunne.

„Tõusmed“ on ilmunud vaid üks aasta, kuid juba selle aja jooksul on ta võitnud laia lugejaskonna sümpaatiat. Ajakirja väljaandja — Eesti Koolinoorsoo Keskliit ja toimetus, tahavad omalt poolt kõik teha, et „Tõusmete“ sisuline külg järk-järgult ikka veel tiheneks. Selle arengut on kõrvalseisjad ja ka ajakirjandus juba toonitanudki. Uuest aastakäigust pääle on aga selleks veel enam eeldusi, sest kaastööliste pere on tuntavalt suurendatud.

„Tõusmete“ möödunud aastakäigu tähtsamatest ja tuntumatest kaastöölistest olgu nimetatud: K. Aben, K. Ehrmann, V. Ernits, B. Ingel, R. Janno, A. Jürgenstein, V. Helanen, P. Kanarik, A. Käsebier, J. Manninen, Ed. Nukk, J. Pert, M. Pukits, M. Raud, E. Raudsepp, Ed. Roos, A. Roose, A. Tammann, Ed. Tennmann, A. Vesilo ja hulk teisi.

Noorsoo ajakiri „Tõusmed“ ilmub 1927. aastal kuus korda, suures kaustas, vähemalt ühe trükipoogna suuruses. Ta maitsekale välimusele pühendatakse tõsist tähelepanu.

Noorsoo ajakiri „Tõusmed“ on odavam ajakiri. Aastakäik maksab 100, pool aastakäiku 60 marka, üksiknumber 25 marka. Ajakirja saab tellida kõigist postkontoritest.

Eesti Koolinoorsoo Keskliit, Tartus, postkast 140.

EESTI KIRJANDUSE SELTSI KIRJASTUS.

NÜÜDSAMA ILMUSID EESTI AUTORITE SEERIAS:

Lilli Suburg — Liina.

Ühe eesti tütarlapse elulugu. tema enese jutustatud. Kolmas trükk. Redigeerinud A. Raud. Ühes autori pildiga kriitpaberil. 119 lk. Hind 140 mk., kuldtrükk-kalingurkõites 300 mk. „Liina“ on üks neist meie vanemate autorite töedest, mida suure huviga ka praegune põlv loeb. Viimane trükk läheb eelmistest oluliselt lahku selles, et nüüd ka need teksti kohad toodud on, mida omal ajal tsensor oli maha tõmmanud.

E. Aspe — Anna Dorothea.

Jutt ühest pildist. 27 lk. Hind 35 mk., kuldtrükk-kalingurkõites 195 mk. Lühike novell aga täiesti erilaadiline eesti vanemas kirjanduses. — Mõni aasta tagasi põles Vana-Pärnus 1721 a. ehitatud vanamoeline Hollandi tuuleveski maha ning ühes temaga ka imeline fantastiline maal tundmata kunstnikult. See maal kujutas naist põgenemas pilvede vahelt välja sirutatud saladusliku käe eest. Maali kohta liikusid jutud, et seda „iaalgi keegi paigalt tõsta ei tohi ehk muidu tuleb Anna Dorothea ise kõiges oma uhkes tähtsuses öösi „kodu käima“ ja õnnetat pildi liigutajat kohutama.“

Sellest saladuslikust Anna Dorotheast ongi vanema põlve tuntud naiskirjanik E. Aspe huvitava ja lugejat haarava novelli kirjutanud, mis meid kõigiti tagasi viib ühe meie väikelinna õhkkonda a. 1721.

Ansomardi — Jalgsemaa kitsede muinasjutt.

2. trükk. Redigeerinud D. Palgi, illustreerinud A. Roosileht. 84 lk. piltidega, neist osa seitsmes värvis. Hind 150 mk., köites 200 mk.

Ansomardil on kirjanikuna lugupeetud ning lastekirjanikuna eriti tuntud nimi. Selle raamatu teevad aga erakorraliselt meeldivaks kunstnik A. Roosilehe joonistused. Tutvuge nendega ja te tunnistate ühes meiega, et see kaunim laste- ja noorsoo-raamat on, mis meie kirjanduses üldse ilmunud.

Edasi soovitame varem ilmunuist:

Kristjan Jaak Peterson: **Laulud, päevaraamat ja kirjad.** 194 lk. Hind 150 mk., kalingurkõites 310 mk.
Fr. R. Kreutzvald: **Kilplased.** IV. trükk. 128 lk. Hind 90 mk., kalingurkõites 250 mk.

” ” **Viru lauliku laulud.** Gustav Suitsu eessõna ja autori pildiga. 152 lk. Hind 200 mk., kalingurkõites 360 mk.

Lydia Koidula: **Ojamõlder ja tema minija.** III trükk. 64 lk. Hind 40 mk., kalingurkõites 200 mk.

” ” **Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola.** III tr. 64 lk. Hind 50 mk., kalingurkõites 210 mk.

Joh. Kunder: **Eesti muinasjutud.** II trükk. 144 lk. Hind 120 mk., kalingurkõites 280 mk.

A. Reinvald: **Valik luuletusi.** Autori pildiga. 114 lk. Hind 100 mk., kalingurkõites 260 mk.

Jaan Bergmann: **Laulud.** II. trükk 434 lk. Hind 300 mk., kalingurkõites 460 mk.

J. Järv: **Karolus** II. trükk. 112 lk. Hind 75 mk., kalingurkõites 235 mk.

A. Saal: **Leili.** Jutustus. II trükk. 464 lk. Hind 165 mk., ilukõites 215 mk.

Elisabet Aspe: **Kasuõde.** III trükk. 72 lk. Hind 60 mk., kalingurkõites 220 mk.

Anna Haava: **Luuletuskogu.** (Luuletused I, II ja III, Lained, Ristlained, Põhjamaa lapsed, Meie-päevist). Illustreeritud. 418 lk. Hind 400 mk., kalingurkõites 560 mk.

Anna Haava: **Luuletused I.** IV trükk 64 lk. Hind 40 mk. (Pealaos.)

” ” **Meie-päevist.** 60 lk. Hind 40 mk. (Pealaos.)

K. E. Sööt: **Aastate kajastus.** Luuletused 1883—1924. V. Ridala eessõna ja autori pildiga. 238 lk. Hind 350 mk., kalingurkõites 510 mk.

Hinnaalandus EKS liikmetele 20% köitmata ja 15%, köites raamatult.

Tellida: **Eesti Kirjanduse Selts**
(Tartu, Riia t. 34)

Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg 14, omas majas. Juhatuses telefon 700, üldine 177.

Esimene Eesti ühispank

Asutatud 1902.

Annab laenusid vekslite ja võlatunnistuste vastu.

Võtab sissenõudmiseks vekseid, veokirju ja muid dokumente.

Saadab raha teistesse kohtadesse.

Müüb tshekke Helsingi, Riia, Stockholmi, Londoni, Berliini ja Pariisi pääle.

Võtab raha hoiule tähtajalisele ja jooksvale arvele ajakohaste protsentidega.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone. Tähtsamate arvete seis 31. dets. 1926.

Oma kapitalid	32.760.000.—	Laenud	175 523.000.—
Liigete vastutus	83.585.000.—	Bilans	214.704 000.—
Hoiusummad	160.388.000.—		Juhatus.

Kolmas Tartu Laenu & Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8. Telefon nr. 99.

Avatud igal aripäeval kella 10—2.

Ühisus on asutatud 1913. aastal ja kuulub vanemate Eesti ühistegeliste
:: :: :: :: rahaasutuste hulka. :: :: :: ::

Ühisus võtab raha hoiule

kuude, päevade ja mitmesuguste tähtaegade pääle; soovikorral kuldkrooni
:: :: alusel. Hoiusummade eest maksetakse protsenti. :: ::

Ühisus annab laenusid

obligatsioonide, väärtpabete ja vekslite kindlustusel ja käe-
:: :: :: :: meeste vastutusel :: :: :: ::

Ühisus võtab veokirjade, vekslite ja tshekkide järele rahanõudmisi oma pääle ja saadab raha
:: :: igasse kodumaa linna, alevisse ja kohta, kus ühistegelised asutused asuvad. :: ::

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Kaksiknumbri hind 40 mk.